

Europeisk turné '98

Europeisk turné.

(Musikresa våren '98 i 18 avsnitt.)

Resan började under goda auspicer. Inter Rail gällde återigen för hela Europa - inget bråk längre med äldre resenärer i länder som Italien, Frankrike, Schweiz och Belgien. Det var fritt fram överallt. Det var bara att betala en biljett för 4000 och resa vart som helst från Marocko till Turkiet.

För ovanlighetens skull var det i år vänner i utlandet som ringde upp mig för att se till att jag skulle komma. Mina julbrev till Italien, skickade i början av december, kom fram först i februari, och då fick jag genast ett telefonsamtal direkt från Sicilien med enkannerligt besked om att jag var väntad där. Kerstin i Rom väntade mig efter den 24 mars och Beatrice i Genua när som helst. Det enda som saknades var grönt ljus från Bulgarien.

Det hade ju uppstått nya bråk i Jugoslavien med albanerna i Kosovo, vilket låg på vägen till Bulgarien. När jag slutligen ringde Bulgarien visade det sig att mina vänner hade gett upp hoppet om att jag skulle komma, bara för att jag inte redan hade kommit.

När jag ringde till släkten i Verona vandrade luren runt till alla som var hemma. Jag hade råkat ringa dem precis innan de skulle resa till Paris, från vilken främmande stad de skulle komma tillbaka lagom till min ankomst till Verona. Allas program verkade klaffa perfekt med varandra.

För att dock vara på den säkra sidan såg jag till att jag inte skulle riskera att bli arbetslös på vägen: fler böcker packades i bagaget än någonsin, bland annat Dorothy Sayers, Laurie Lees och Jan Guillous samlade verk. Det blev två tunga väskor att bära utom en ryggsäck fullastad med tegelstenar, men jag såg det som en utmaning.

I Köpenhamn var allting sig likt, och jag kunde inta en god lunch på den gamla klassiska järnvägsrestaurangen med rödkål, frikadeller och potatis plus kaffe, ett ställe vars anspråkslösa tidlöshet jag åtnjutit redan 1980 på min första resa till Wien med doktor Anny Halfen. Då var det maj och fullaste vårprakt, nu var det dimmig och disig vårvinter. Naturligtvis skulle vädret bli resans största spänningsfaktor. Nere i Grekland och på Sicilien var det inte varmare än 10 grader.

Likväl lämnade jag skorna hemma och medförde endast sandaler. Någon gräns fick det ju vara på allt vad man släpade med sig.

När jag satt på Köpenhamns järnvägsstationsrestaurang nöjd med en kopp kaffe efter lunchen passade jag på att översätta detta intressanta brev från John Bede:

"Det kan intressera dig att känna till, att det har gjorts en juridisk undersökning i fallet Shakespeare. I Kommissionens avslutande utlåtande heter det ungefär, att vem som än skrev Shakespeares verk kan ingenting beröva honom den juridiska rättigheten till dem, så vida det inte kan bevisas att en annan skrev dem, vilken person i så fall måste gå att precisera med ovedersägliga bevis. Kommissionen utesluter alltså inte möjligheten, att vem som helst kan ha skrivit Shakespeares verk, han kan ha lånat och stulit från vem som helst och vem som helst kan ha lånat hans namn, men juridiskt kan ingenting ändra på det förhållandet att William Shakespeares namn ensam har upphovsrätten till Shakespeares verk.

Kommissionen antyder som ett parallellfall George Frederick Handel, som stal låtar från vem som helst och kopierade andras noter hur som helst, men vem som än egentligen kom på George Frederick Handels låtar så har han ändå själv ensam upphovsrätten till all musik som tryckts under George Frederick Handels namn."

Även John Bede ville att jag skulle komma till Irland, och jag kunde inte direkt utesluta den möjligheten.

I Hamburg fick jag två timmars ledighet i väntan på tåget till Wien och Budapest. Tyvärr finns det inte längre någon väntsal i Hamburg. Den lades ner på grund av klientelet. Att Hamburg är en stökig stad som tjänar som avloppshål och samlingsplats för slödder från hela Europa märks genast så snart man stiger av tåget. Allsköns hopar av nedgångna ungdomar står och driver utanför och omkring på stationen, och de är alla lika högljudda som finnarna i Stockholm. Dock måste man ju sitta någonstans. Efter noggrann inspektion av hela stationen (bärandes på 25 kilo bagage) tog jag min tillflykt till det minst stökiga stället, där folk inte spydde på golvet, inte klättrade på varandra, inte röt och skrek och rapade och grälade utan satt någorlunda stilla vid sina bord, ehuru luften var förfärlig av alla bolmande rökare, fastän det var rökning förbjuden i halva restaurangen. Där fick jag dock sitta i fred vid ett bord trots alla horor och knarkförsäljare, påverkade sjömän och förverkade lodisar, undergångsmärkta dagdrivare och arbetslösa som fördrev sina liv med att driva mellan Hauptbahnhof och Reeperbahn. Där intog jag en spaghetti bolognese, (ty man visste ju inte om man skulle få någon chans till mat nästa dag,) men den spaghetтин borde ha hetat Spaghetti Hamburgaise, ty bättre än så var inte den obeskrivliga röran, som krampaktigt liknade färdigtuggad mat.

Från denna stad kom Johannes Brahms av alla ställen. Detta var hans bakgrund: horrorerna, fyllona, bordellerna, råheten, slöddret och hela hamnsjäarmentaliteten. Man kan höra denna råhet i hans musik ibland, han släpper ibland loss råa aggressioner som gör slarvsylta av lyssnaren i ursinniga urladdningar som är mera stökiga än alla Beethovens krig, ty Beethoven krigade bara kort och intensivt, medan Brahms aldrig blir färdig.

Det ger alltid intressanta resultat att jämföra Brahms med Beethoven, då Beethovens exempel betydde allt för Brahms och han alltid led av outhärdliga Beethovenkomplex.

Om vi till exempel jämför bådas mest intima och innerliga musik, så slås vi av de enorma skillnaderna mellan de båda mästarna. Det blir då Beethovens pianosonater mot Brahms kammarmusik. Båda verksamlingarna är ungefär lika omfattande och enhetliga, men den mest markanta skillnaden är, att medan Beethovens pianosonater utvisar en fantastisk utveckling och stilsförändring under deras 30-åriga tillkomst, så håller Brahms nästan exakt samma stil hela tiden. Och lika ryckig, originell och excentriskt omväxlande som Beethoven är i sina sonater är Brahms förbluffande jämn, stilren och trygg i varm oföränderlighet hela tiden.

Brahms gjorde 24 omfattande kammarmusikverk, och de är alla utan ett enda undantag erkända som mästerverk. De har alla tre eller fyra satser, alla är ungefär lika långa, medan det enda som ständigt varierar är besättningen. Medan Beethoven gjorde 17 stråkkvartetter gjorde Brahms bara tre, mot Beethovens tio violinsonater har Brahms bara tre, han har bara två cellosonater mot Beethovens fem och tre pianotrios mot Beethovens nio, men sedan har han mycket som Beethoven inte har: två stråkkvintetter, tre pianokvartetter, en pianokvintett, två stråksxtetter, två sonater för klarinett och piano, en stråkkvartett med klarinett, en klarinettrio och en trio för piano, violin och horn.

Det kanske mest slående och viktiga draget i all Brahms musik är hans perfekta renhet. Han har aldrig en falsk ton eller någon harmonisk oegentlighet. Harmoniskt och musikaliskt är all hans musik genomgående perfekt. Alla de andra största mästarna, i synnerhet Beethoven men även Bach, har syndat mycket grovare än Brahms. Det är egentligen bara Händel och Haydn som har samma renhetsnivå som Brahms.

Och varifrån har Brahms fått den innerliga klangvärmerna i sin musik? Detta är något enastående för Brahms: de runda legatoklangernas innerliga värme. Privat

framstod Brahms ofta som en osympatisk och brysk björn, men det finns inget varmare hjärta i musiken än hos Brahms när han väl görs rättvisa.

Och man kan förstå hans misantropiska attityder när man tar del av allt vad han utsattes för. Hans värsta belackare var det unga geniet Hugo Wolf. Han beskyllde Brahms för att vara en misslyckad melodiker som bara kunde framställa stympade snuttar utan form som rumphuggna teman, han kallade Brahms en akademisk pedant som bara kunde komponera enformig och tråkig musik, han kallade honom dammig, otidsenlig, möjlig och musikaliskt misslyckad och debil, kort sagt, Brahms fick höra allt det som gamle Bach redan fick höra från sina söner.

Varför skall just den högsta och renaste musiken utsättas för detta plebejiska förakt av trendsettare och företrädare för världsmusiken? Vad gjorde Bach och Brahms för att någonsin förtjäna någon enda musikers förakt? De gjorde minst av alla för detta.

Naturligtvis har inte Brahms samma dramatik och genialitet som en Beethoven, och ingen har någonsin på allvar vågat angripa Beethoven - mest av hänsyn till hans tragedi och dövhet, kan man förmoda. Men varken Bach eller Brahms hade några sympatiska lyten eller tragiska öden som bjöd extra hänsyn. Kanske det var därför lägre musiker helt enkelt inte kunde med deras eviga musikaliska överlägsenhet.

(Resan blev full av musikaliska och filosofiska ingredienser med teosofiska tillspetsningar i Konstantinopel och Rom, medan Grekland bjöd på en tre dagars snöstorm med elavbrott i hela landet och påsken förfrös i Italien - väderlekens dramatik var galnare än någonsin med snöstormar även i Jerusalem och Orienten, varför den planerade resan till Kashmir och Ladakh i maj på goda vänners inrådan uppsköts till ett annat år.)

del 2.

Resan förblev bekväm och behaglig ända ner till Budapest. Till Wien ankom tåget 15 minuter innan Budapesttåget skulle avgå, så man rusade i panik av tåget för att ta reda på var ens nästa tåg skulle gå, bara för att få reda på, att det skulle avgå från samma perrong, så att man fick rusa exakt samma väg tillbaka igen. Det var nästan samma tåg, - bara en del sovagnar skulle kopplas bort och ersättas av sittvagnar.

Detta var klockan 9 på morgonen. Den stora thrillern skulle dock iscensättas i Budapest. Tåget ankom 12.00, och mitt Belgradtåg skulle avgå halv 2. Där emellan gällde det att utreda visumfrågan och lösa den och skaffa visum om nödvändigt från jugoslaviska ambassaden 45 minuter från stationen.

På stationen visste Informationen att berätta, att jugoslaviskt visum erfordrades och att det kostade 45 dollar. Jag var slängd i brunnen. Sedan visste man inte hur det skulle bli med Bulgarien. Det kanske skulle behövas dyrt visum där också. Jag övervägde genast att ta vägen runt ner genom Italien över till Grekland och upp till Bulgarien via Thessaloniki, men jag var redan väntad i Bulgarien nästa dag, och om jag inte visade mig kanske Interpol skulle underrättas. Så jag beslöt att ge den jugoslaviska ambassaden en chans.

En taxichaufför ville ha 1000 forint för resan. Jag förhandlade mig till 700 hos en annan, en mycket sympatisk man, som var mycket hjälpsam. Åter fick man som vanligt det bästa tänkbara intryck av Ungern, Budapest och de innerligt vänliga ungrarna. Han gav mig rådet att ta buss 20 eller 30 tillbaka till stationen efter ambassadmanglingen.

På ambassaden visade det sig att konsuln hade gett sig iväg på privata ärenden och inte skulle vara tillbaka förrän klockan ett. Annars var det inga problem.

Men när kanslisten gick igenom mitt pass och synade alla visumen från skumma länder med tre makuleringar och avvikande yrkestitlar började han ställa mig frågor. "Här står att du är journalist, men du har uppgivit dig som musiker." Man visste ju sedan gammalt att journalister inte var välkomna i Jugoslavien. "Det är fel," sade jag. "Jag skriver musikaliska artiklar ibland, men jag är konstnär."

"Det får herr konsuln avgöra," bedömde kanslisten och lade mitt ärende till högen av handlingar som väntade på konsuln.

Han kom kvart över ett. När han lusläste mitt pass kallade han fram mig och ställde mig samma frågor, och jag fick åter bortförklara mitt journalistskap. Det var bara en formalitet. Han gav mig en stämpel gratis för transitvisum och lät mig gå.

Det var tio minuter kvar till tågets avgång, och jag hittade inte busshållplatsen. Lägg till detta mitt 20-kilos bagage som jag släpade på. När jag ihjälstressad ömkligt hastade i riktning mot stationen hittade jag till sist en busshållplats, och där kom till och med en buss. Jag tog den och brydde mig inte om att frivilligt försöka insistera på några lokala procedurer för att betala för resan.

Fem minuter före avgång befann jag mig i stationen men hittade inte spåret, då hela Keleti Pu som vanligt var under ombyggnad. Till slut visade det sig att jag befann mig i fel ända av stationen. Helt sonika gick jag tvärs över alla tågspåren med allt bagage och kom precis upp på sista vagnen i rätt tåg exakt klockan 13.30. Resan var räddad. Jag skulle hinna till Bulgarien till morgondagen. Ingen skulle behöva alarmera Interpol.

Belgrad var sig likt - ingen ordning, ingen tåginformation, ingenting som fungerade. Man fick fråga sig fram till rätt tåg, och när man slutligen fann det fungerade varken dess belysning eller värme.

Jag hittade till slut en kupé där lampan fungerade, men värmen förblev kvaddad i hela tåget. Alla passagerare klagade på konduktören för detta. I gengäld lämnade han alla mellandörrar och alla dörrar mellan vagnarna vidöppna, så att det skulle bli ännu kallare. Bara jag orkade ibland stiga upp i natten och stänga dem på nytt.

Att det var en kall natt vittnade snön om på åkrarna och isen på pölarna. I Dimitrovgrad stannade tåget en timme för att sedan stanna ytterligare en timme på den bulgariska sidan om gränsen. Där skulle den slutgiltiga Balkanprövningen komma: krävdes det bulgariskt visum?

Kontrollanten tog alla andra i vagnen före mig då han tydligen hade svarta-börs-affärer att ombestyras med icke-utlänningar. Sedan kom han in till den enda utlänningen.

Det var som vanligt en stor svartmuskig kommissarietyp. "Hur länge tänker ni stanna i Bulgarien?"

Det minsta man ville göra var att reta honom. "Jag far till Konstantinopel och stannar i Sofia bara någon dag för att hälsa på vänner."

Då sken han upp som en hel soluppgång. "I Bulgarien måste man stanna minst en vecka," påstod han i ett formligt anfall av gästfrihet.

Men genast blev han kärvare igen. "Hur mycket pengar har ni?" Jag svarade att jag hade tillräckligt för att klara resan. "Hur mycket dollar? Hur mycket mark?" Inga dollar. Hundra mark. "Någon annan valuta?" Några svenska pengar.

Sedan måste jag öppna mitt bagage. Han ville se vad det innehöll. Jag radade upp för honom alla mina tio Dorothy Sayers-romaner. Han var inte alls intresserad. "Vilken idiot!" tänkte han säkert om mig. "Vem kan väl göra svarta-börs-affärer på en sådan?" Och plötsligt var han väldigt arg på mig. "Du får stanna tolv timmar i Bulgarien," sade han, gav mig ett gult visum (för statistik att återlämna vid utresan) och en stämpel - gratis.

Hur tolkar man detta? Först säger han med översvallande välvilja: "Du måste stanna minst en vecka i Bulgarien!" Sedan ger han mig tolv timmar att klara mig ut därifrån. Tydligen var alla tolkningar där emellan möjliga.

Men det viktigaste med detta var att man kom helskinnad fram till Bulgarien efter en bara 50-timmars tågresan från Göteborg till Sofia. Resan hade börjat bra, inga hårresande visumavgifter hade krävts, och jag var lyckligt i hamn i Bulgarien i mitt första hem under resan.

del 3.

Hos min familj i Sofia ramlade jag rakt in i en såpopera. Allt var en enda cirkus som vanligt men den här gången dubblerad. Dianas syster hade plötsligt blivit skild från sin make (efter 10-20 års äktenskap och misshandel, det är ovisst om han kastade ut henne eller om hon äntligen frivilligt lämnade honom, kanske det var både och, vilket verkar troligast,) och med sin son tagit sin tillflykt i Dianas hus, som redan hade en extra karl temporärt boende hos sig utom ett fullvuxet barn och sonen i puberteten. Så långt gick det väl an, men Dianas systers son ville bara sitta framför TV:n och titta på såpoppor, vilket ingen i Dianas familj någonsin brukat göra. Där började problemen, ty det var ofrånkomligt, att det parallellt med såpopperorna på TV förekom andra bättre program på andra kanaler. Problemen förefaller olösliga, då det knappast finns videos ännu i Bulgarien.

Man skulle tycka att såpoppor nu för tiden är alldeles tillräckliga ute i världspolitiken för att man inte dessutom skulle frossa i deras ymnighetshorn av forcerat och konstruerat trams även i televisionen. Bill Clintons stjärtklappningar och stulna kyssar hos alltför olika och många damer på Vita Huset är ju rena dussinsåpoperan och tramsföljetongen, och dess värre tycks syndromet sprida sig likt ett virus till andra regeringar: Bulgariens president har utnämnt sin hemliga fästmo, "*Tricky Nadia*", till utrikesminister, och i England följer skvalpressen spánt med utrikesministerns och oppositionsledarens olika turer med olika damer: ska de oförbätterliga ungarlarna gifta sig med dem eller inte, och i så fall med vem? Inte konstigt att den heroiska ungdomen börjar göra uppror mot den i västerlandet sedan 30 år förhärskande och allt dominerande Pornografikulturen.

För att få någon distans till problemen i hemmet gick Diana och jag på konsert på torsdagskvällen. På programmet stod Sjostakovitjs andra pianokonsert, Ravels pianokonsert och Rachmaninovs andra pianokonsert, allt med samma pianist, dirigent och nationalorkester.

Det intressanta med konserten var publiken. Biljetterna kostade 1500 leva (nästan sju kronor), konsertsalen var fullsatt, och de som inte fick biljetter fick köpa billigare ståplatser. Under konsertens gång blev ståplatserna fler och fler så att de vid Rachmaninovkonserten var närmare 40, och bland dessa som frivilligt stod genom hela konserten var inte bara ungdomar utan även åldringar och tanter.

Ludmila, Dianas syster, berättade, att hon vid en konsert fått vänta i två extra timmar på att konserten skulle börja, då det var så många som stod i kö för att åtminstone få ståplatser. Först när kön var slut och alla i publiken tagit plats, stående, sittande, hopkrupna eller hängande, började konserten. Jag finner detta vara ett utmärkt och särskilt mot musiken alldeles rättvist system. Men av någon anledning är sådant otänkbart i Sverige, fastän det borde vara allmänt överallt.

Sjostakovitj-konserten från efter 1953 (Stalins död) var glad, optimistisk och uppsluppen och alldeles briljant, i synnerhet tekniskt. Men var hade alla melodier blivit av? Temata förekom, men inget av dem var minnesvärt, och endast den Rachmaninovska mellansatsen i klar lyrisk harmonik gjorde konserten i all sin tekniska briljans uthärdlig.

Ravel kom som en frisk fläkt efter de Sjostakovitjska disharmonierna och utvisade en alldeles utsökt originalitet, som alltid hos Ravel, men även här ställde man samma fråga: vad var det egentligen för melodier? Inga alls, utom en del

tematiska fraser, som snarare var ofullständiga musikaliska satser - bara för att säga någonting - än memorabla melodier. Även här räddades konserten i all sin tekniska briljans endast av den lyriska varma mellansatsen i konsekvent genomförd långsam tretakt.

I motsats till dessa står sig Rachmaninovkonserten efter hundra år som Rachmaninovs musikaliskt mest fullödiga verk med underbar melodicrikedom, smäktande harmonier, hisnande lyrik och varma genomarbetade klanger. Allt är och förblir tillfredsställande i denna den sista stora klassiska mästarens främsta pianokonsert, som han skrev under djup depression efter fiaskot med sin första symfoni och medan han fann sin fästmö och livsledsagarinna, som han gifte sig med året efter pianokonserten.

Här finner jag det lämpligt att infoga min kollega Johannes B. Westerbergs råd till en musiker, som jag delar hans åsikt om att kan tjäna som råd till vilken musiker som helst, (apropå all denna tekniska briljans och Rachmaninovs kriser):

"Som nära bekant med C.L. sedan 18 år, och som direkt närvarande när han för första gången direkt övervägde att lämna musiken, kan jag i egenskap av både hans litterära och musikaliska rådgivare kanske bättre än någon annan bedöma honom som musiker.

De flesta musiker skaffar sig en genomgripande teknisk behärskning av mediet och får sedan kämpa för resten av livet med svårigheten att tillgodogöra sig konstnärliga tolkningar. De skaffar sig den fysiska kontrollen men kan aldrig tillgodogöra sig den rätta själsliga insikten för att kunna prestera den sanning som krävs av en rättvis tolkning. Med C. har det alltid varit tvärtom.

Han har en medfödd grundlig insikt i den musikaliska sanningen och förstår obehindrat dess rätta natur. Men en olycklig defekt i höger hand, kanske i hjärnan, gör att han aldrig kan tillgodogöra sig den tekniska kontroll av mediet som krävs för att man praktiskt skall kunna göra musik rättvisa. Han har allt - total förståelse, hyperfin känsla, perfekt harmonisinne och nästan överdriven självkritik men faller på den rena fysiska tekniken.

Ändå hoppas jag att han fortsätter med musiken. Men krisen 1988 lyckades inte hindra honom från att fortsätta, så jag tror att chanserna är goda för att han åtminstone ska fortsätta komponera. Hans klara melodisinne, formsinne och harmonisinne förpliktat honom till detta, så det är egentligen bara för honom att rulla på och fortsätta som hittills, även fast den oöverkomliga teknikens uppförsbacke aldrig tar slut.

Detta råd till en musiker kan kanske rentav tjäna som råd till alla musiker."

En helt annan sida av saken: Som musikleverantör i Bulgarien tvingades jag åhöra min egen musik. Finns det något mera pinsamt för en kompositör än att nödgas höra sin egen musik? Bättre än någon annan hör han alla felen och misstagen, och då musiken redan är inspelad kan han inte ens göra något åt dem. Andra kan då tycka att musiken är underbar och felfri, och han fattar inte vad det går åt dem: hur kan de vara så omusikaliska och okritiska?

De flesta kompositörer har från och med Beethoven misslyckats med att framföra sin musik. Varken Mendelssohn eller Schumann gjorde lycka med sina symfonier, även Tjajkovskij gjorde bara fiasko med sina så länge han dirigerade dem själv liksom Bruckner och Mahler, och Berlioz ska vi inte tala om; jag tror att de flesta kompositörer blivit korsfästa som uttolkare av sina egna verk. Bara de minst känsliga har klarat sig, som Stravinskij och Richard Strauss. Ju känsligare och mer musikalisk en musik är, desto mer angeläget tror jag att det är att en annan uttolkare än kompositören får framföra den, då han själv aldrig kan få någon som helst distans till den, vilket troligen är det viktigaste vid all rätt tolkning av musik.

del 4.

Av alla de omtumlande och överväldigande skeendena i Sofia var väl mötet med Sällskapet Polyglotos det viktigaste. Denna helt nya förening, en bulgarisk motsvarighet till den svenska "Amici Linguarum", består av framstående bulgariska internationalister, som vanligen sysslar med översättning. Föreningen är helt ideell och är mest intresserad av att knyta kontakter med översättare och språkmänkskor världen över. Det enda som krävs för att man ska kunna bli medlem i föreningen är att man behärskar två språk utom modersmålet.

Eftersom jag råkade ha med mig diabilider från Tibet på min resa blev jag högtidligen inbjuden att förevisa dem och hålla föredrag om dem på så många språk som möjligt. Naturligtvis blev det mest engelska, men även italienska, tyska och franska kom till användning, och den mest lovande deltagaren kunde till och med svenska. De fick även ett exemplar av den senaste "Free Thinker", som de lovade översätta till alla möjliga språk. Därefter blev jag under högtidliga former upptagen som medlem nr. 20 i föreningen med Diana, som blev nr. 21.

Diana har blivit mer "ladylike" med åren samtidigt som hon mer och mer börjar bli som Jotka, sin moder, en sann dam av världen. Hon sköter nu ett svåröverskådligt hushåll med två hemmaboende barn, en syster på flykt från sin man med sin son samt en extra frånskild affärsman, en mycket trevlig och sympatisk halvjude, som extra inkomstkälla, vilket det hemmet kan behöva. På grund av detta hems improvisatoriska natur fick jag ofta byta säng och rum beroende på vem som kom och vem som gick. En gång fick jag bege mig ur sängen klockan åtta på morgonen för att flytta till en annan säng i ett annat rum och fortsätta sova där. Det gick hur bra som helst.

Dianas mest värdefulla väninna var dock som vanligt Lilli, den högt begåvade översättarinnan, som tillbringat ett liv i Tyskland med familj och villa där utanför Berlin, som hon frivilligt övergav bara för att få komma hem till det fattigaste Balkan med dess andligt mer givande och inspirerande omgivningar. Hon övergav alltså en förmögen tillvaro med man och dotter och allt bara för att hon saknade sin torftiga tillvaro i Bulgarien. Hon är en av de ledande krafterna i Polyglotos.

Kort sagt, min tillvaro i Bulgarien var denna gång idealisk med bara de underbaraste tänkbara människor omkring mig - det är knappt att jag känner mer kultiverade människor i hela världen.

Emellertid blev vädret sämre, och när jag lämnade Sofia hade det snöat halva dagen. Tåget från Belgrad till Istanbul var bara två timmar försenat, och under vägen österut tilltog snöfallet. Tåget var emellertid så väl uppvärmt att man hotade smälta om man inte klädde av sig mer och mer. Vid gränsen till Turkiet klockan 3 i natten var snöstormen ett faktum. På den turkiska sidan om gränsen måste man dessutom bege sig ut i snöstormen för att få sitt pass stämplat. Snöstormen fortsatte sedan in i Turkiet hela vägen, tills tåget två timmar före Istanbul, när det borde ha varit framme, gjorde tvärstopp och inte kom längre.

Där förblev det stående i tre timmar medan ingenting fungerade. Värmen inomhus förbyttes till motsatsen, och min kupékamrat, en äldre bulgar som bott i Frankfurt och var oerhört pratsam, blev mer och mer frustrerad då hans matsäck tog slut och han började frysa. I en av sovvagnarna längre bort kunde man för 1,50 DM få en förfärlig jugoslavisk kopp kaffe som var rena strykninkoncentratet. Det enda som fungerade över all förväntan var den ihållande snöstormen utanför.

Efter tre timmar kom ett reservlok och hämtade oss. Det tycks vara mitt öde att komma till Konstantinopel i bara det sämsta tänkbara väder, men jag har aldrig

kommit dit i snöstorm förut. Det var liksom inte riktigt juste när jag bara hade sandaler.

Emellertid hade jag det bästa tänkbara resällskap genom Cyril Scotts musikhistoria.

del 5.

När jag tagit igen mig något under eftermiddagen tog jag mod till mig och kontaktade min läkare. Han svarade: "Äntligen kommer du och befriar mig!"

När vi träffades på kvällen förklarade han sig närmare. "Jag har väntat som tigern på sitt byte på din ankomst, så att jag sedan äntligen skulle få lämna den här förbannade stan och fara till varmare orter i södern. Vädret är alltid dåligt här så här års, men i år slår kylan och snön och stormarna alla rekord!" Jag höll med honom - vi befann oss mitt i vårdagjämningen. "Nå, berätta nu allt för mig om alla dina krämpor."

De var alla som bortblåsta redan. De underbara dagarna i Sofia hade gett mig så mycket nytt att tänka på och fått mig att slappna av så kraftigt, att jag nu i Istanbul inte längre hade några krämpor. "Den gamla vanliga historien - du reser tvärs över hela Europa för att söka tröst hos en imbecill läkare för alla dina plågor, och under ansträngningarna att ta dig hit tappar du bort alla dina besvär på vägen. Kort sagt, du är friskare än någonsin."

Inte ens min vänstra fot gjorde längre det minsta ont, men jag berättade för honom om mitt nya problem med ögonen - sedan min 46-e födelsedag kunde jag plötsligt inte längre läsa och skriva utan glasögon. "Du klarade dig alltså i 46 år utan. Det är mer än dubbelt av vad de flesta gör. Med dåliga glasögon kan du nu läsa och skriva i 46 år till."

Hans diagnoser lät betryggande. Men själv hade han åldrats, och han hade mer att klaga över än jag. Till min förvåning hade han slutat röka. "I fyrtio år har jag grälat på alla människor att sluta röka, så jag tänkte att det kanske inte längre var för tidigt att lyda ett så gott råd själv." Han hade visserligen bara rökt pipa, men jag kunde inte bli fri från känslan att han med pipan även hade förlorat något av sig själv.

Mer alarmerande var hans allmänna inställning till livet. "Bli inte förvånad om jag en dag bara spårlöst försvinner. Det här livet tråkar bara ut mig mer och mer. Jag är gammal och ful, och de flesta av mina vänner har redan dött. Jag har ingen kontakt med min familj, så jag vill helst försvinna utan någon uppståndelse - jag vill inte att någon ska komma till min begravning, utan min begravning vill jag ha för mig själv. My funeral is my funeral and no one else's."

För att få honom på andra tankar förde jag Essiac på tal, den nya mirakelmedicinen mot cancer och aids. Genast tog samtalet fart, och jag kände åter igen min gamle doktor Sandy. Han blev så till den grad sitt gamla jag igen att han rentav förvånade mig med att ur en lönnficka plötsligt plocka upp sin gamla pipa - och tända den - den var färdigt stoppad. "*Just in case,*" ursäktade han sig.

Han menade att Essiac inte alls var någon dum idé. "Det kan bevisligen hjälpa mot cancer, och om det kan hjälpa mot kanske 50% cancerfall kanske det också kan hjälpa mot 12% aidsfall. Idén är sund och god, och jag är helt för den."

Essiac är en sorts örtblandning som späds ut och blandas med särskilt preparerat "volviskt" vatten. Varken han eller jag visste exakt hur proceduren med framställningen gick till, men vi var båda överens om att idén och principen var övertygande.

"Men ärligt talat tror jag inte att aidskrisen kommer att bli så allvarlig under de närmaste åren som den stora politiska krisen i den muslimska världen, när idén om

Gud så småningom helt kommer att haverera med dunder och brak som ett gammalt sjöodugligt skepp, som aldrig borde ha fått sjösättas."

Jag bad honom att närmare förklara detta chockerande uttalande.

"Det har redan börjat," sade han. "Islam kommer att falla. Fundamentalisterna går själva i täten i företaget att skrota sin egen religion. Algeriet visar vägen. Gud kommer inte att överleva nästa århundrade, varken i islam, i judendomen, i kristendomen eller i hinduismen. Idén om en personlig gud som styr människans liv är det mest monstruösa tankemissfoster som någon människa någonsin har kläckt. Den måste falla direkt så fort den ställs inför realpolitiska fakta. Islam har gjort Gud till sin politiska ideologi. Därför måste islam och alla muslimska länder gå under politiskt."

Jag var ändå inte nöjd med hans förklaring. "Du får se själv. Suharto kommer att falla. Syriens diktator kommer att falla. Iran kommer att upplösas. Saddam Hussein kommer att falla. Khadaffi kommer att falla. Sudan kommer att upplösas. Burmas diktatur kommer att falla. Kinas ekonomi och styrande parti kommer att upplösas och kollapsa."

"Men Burma och Kina är inte muslimska stater."

"Nej, men de är diktaturer, och det är exakt samma sak. För vad är väl idén om Gud om inte en ursäkt, ett rättfärdigande och stadfästelse och legalisering av ren diktatur?"

Han menade även att Castro och Nordkorea skulle falla inom kort. "Du skall få se," sade han. "Alla diktaturer kommer att falla kanske redan inom detta år."

Och han var aldrig allvarligare än när han sade detta och samtidigt med solennitet höjde sitt glas vitt vin till munnen utan att ha tänkt på att ta ut pipan ur den samma. Hans allvar var så blodigt i all sin självklarhet att han tog sin utsagas visshet lika mycket för given som att han kunde röka pipa och dricka vin samtidigt. En god läkare som doktor Sandy vet minsann vad han talar om.

del 6.

"Finns det ingenting mer du kan avrätta, när du ändå håller på?" provocerade jag doktor Sandy i Konstantinopel.

Han skrattade till. "Gärna det! Vad önskas? Vilka auktoriteter står högst efter de religiösa? Politikerna hör till kloakpatrasket. Men vad sägs om de stora fuskfilosoferna?"

"Ja, men filosofin står väl ändå högre än religionen?"

"Du har rätt så till vida, att de mest religiösa och de klokaste religionsstiftarna står över all kritik. Både Buddha och Jesus är oantastliga som filosofer, och det enda som befläcker dem är religionen. Men det finns andra. Zarathustra, till exempel, var ingen filosof utan bara en oresonlig fanatiker, och alla de judiska profeterna skall vi inte tala om - bigotter allihop och värre än puritaner. Priset togs dock av Muhammed. Mot honom var Zarathustra en helig fredsduva. Muhammed förstörde definitivt religionens helighet med att instifta en världsreligion som förespråkade krig och våld och kvinnoförtryck. Han borde för detta ha blivit världshistoriens mest kriminaliserade person, då han faktiskt skapade en våldsreligion i Guds namn. Det är inget fel i att tro på Gud, men att utnyttja tron på Gud till att etablera en våldsmakt är värre än någon vanlig diktatur. Han var en så misslyckad tänkare att han inte ens kunde filosofera. De enda riktiga filosoferna fanns bara i Grekland."

"Så dem kan du respektera?"

"Inte Sokrates. Han var en sofist. Platon använde hans namn bara för att legitimera sina egna dubiösa läror, medan Xenofon var en realist som skildrade Sokrates som han var: en elak kverulant som ville förstöra det grekiska samhället och

som försökte göra det genom att underminera den attiska moralen. Det var därför som athenarna såg sig nödsakade att tysta honom för gott. Han sårade deras känslor och med avsikt. Det var en ful gubbe ("*a dirty old man*"). Nej, den verkligt oantastlige filosofen, den kanske störste filosofen i historien, var Pythagoras. Han var så klok, att han inte lämnade ett enda skrivet ord efter sig. Sokrates var så dum att han lät Platon skriva en massa nonsens om honom som han aldrig hade sagt, men så dum var inte Pythagoras. Pythagoras, Platon, Aristoteles och kanske Epikuros - där har du de yppersta grekiska filosoferna. Epikuros var också så klok att inte ett ord av honom har överlevt honom. Alla senare filosofer i historien har begått det fatala misstaget att lämna alla dumheter de har sagt i skriven form efter sig, så att folk efter deras död kunnat läsa i svart på vitt vilka gaggiga idioter de alla var - utan ett enda undantag."

"Så du avrättar alla filosofer efter Epikuros?"

"Skoningslöst. Allt nonsens de lämnat skrivet efter sig har bidragit till att dra kronisk vanära över filosofin, och mera och värre så för varje ny filosof i varje nytt århundrade. Filosofi betyder "kärlek till visdomen", men alla dessa fuskfilosofer efter den grekiska filosofins fullkomning har inte älskat visdomen. De har använt filosofin som verktyg till att påtvinga mänskligheten sina egoistiska läror, från kyrkofäderna med Augustinus som den värsta humbugen av alla till den våldspredikande galningen Karl Marx."

"Så hela kyrkohistorien med dess högskolastik och djupa asketiska tänkare är bara humbug?"

"Ja, i princip. Det finns inte en enda oas i den öknen förrän Dante bryter ut ordet ur filosofin och omvandlar det till litteratur och poesi. Men hela den kyrkliga dogmatiska högskolastiska slaggen finns kvar till och med hos Dante."

"Men det fanns andra filosofer som gick längre, till exempel Giordano Bruno."

"Där sade du något. Den mannen är värd all respekt för alla tider och mer än någon annan filosof från den tiden, för han dog som martyr för tankens frihet. Där har du faktiskt ett lysande undantag från regeln att all modern filosofi är smörja. Han hade en viktig mening med sin filosofi i motsats till alla andra."

"Och sedan har vi upplysningsfilosoferna, som började med Francis Bacon och Spinoza..."

"Francis Bacon är inte ointressant, men han var en nybörjare och diletterant. Han tänkte klart men kom inte särskilt långt. Spinoza var den första moderna flummaren. Han tänkte och spekulerade i all oändlighet men kom aldrig fram till någonting. Då kom Descartes åtminstone fram till att han själv onekligen existerade. Det är inte alla som kommer så långt. Han dog för resten i ditt land Sverige. Han upphörde där att existera, men hans filosofi existerar fortfarande och klarar sig i viss mån och kan rentav vara undervärderad."

"Hobbes och Locke?"

"Med Hobbes börjar dessa hopplösa träkmånsar till pedanter, som använde filosofins namn till att etablera sin egen självgodhet. Leibniz var en annan sådan, som inleder raden av odrägliga tankedigra tyskar, som konsekvent bara gick from bad to worse för att kulminera med de kompletta galningarna Karl Marx och Nietzsche."

"Inte så snabbt. Där emellan har vi de franska upplysningsfilosoferna."

"Voltaire har min fullaste beundran. Han ställde ordet i toleransens tjänst och det på ett ytterst heroiskt och beundransvärt sätt. Han utgav sig aldrig för att vara filosof. Han var författare rent och slätt och föredrog helst att vara dramatiker. Men han var den enda riktiga av upplysningsfilosoferna. Alla de andra - Rousseau, Montesquieu, Diderot och allt vad de heter - kommer i skuggan av honom. Rousseau var tyvärr den som åter fick den positiva och konstruktiva renässansfilosofin på fall genom att förnedra och vanära den och det fastän han var en klok man. Han visste vad han tänkte, men han tänkte destruktivt."

"Men hörde inte Lessing även till upplysningsfilosoferna?"

"Absolut, och där har vi en annan positiv sida av den filosofin. Men han var diktare. Han gällde aldrig för att vara filosof, och Schiller och Goethe följde hans spår med den äran. De var aldrig dikterande filosofer. De ville bara vara diktare."

"Nå, Schopenhauer?"

"Schopenhauer är undantaget i den stora röran av tysk-romantisk gallimatias. Schopenhauer måste man ta på allvar, för han var den ende realisten av dem alla."

"Du har inte sagt något om John Locke."

"En gaggig pladdrare, som begick misstaget att ta sig själv på allvar, som alla så kallade filosofer."

"Kant?"

"Den värsta vilsegångaren av alla."

"Hegel?"

"En populistisk dåre, som vinnlade sig om att göra alla världens värsta dårar till sina lärjungar."

"Rudolf Steiner?"

"Här kommer vi in på ett annat område, nämligen den teosofiska oredan. Steiner började som teosof men blev fockad ur sällskapet, så han kallade sin kristna teosofi för antroposofi i stället. Han var en stor fantast med många kloka idéer och kanske den enda vettiga 1800-talsfilosofen."

"De andra teosoferna?"

"Låt mig få nöjet att avrätta dem alla. Madame Blavatsky var en blåstrumpa med en alldeles oförskämt överlägsen kroppslig fysik, som gjorde att hon trodde att hon kunde begå vilka grader av hybris som helst och komma undan med det utan att någon skulle opponera sig. Men vettigt folk opponerade sig. De vågade undra hur hon kunde komma med så många obevisbara påståenden utan en enda källhänvisning. Hon grep allt ur luften och ansåg att allt vad hon tänkte och påstod måste vara sant och ofelbart bara emedan det var just hon som uppfann det. Hennes efterträdare Annie Besant var av samma sort - en intolerant fanatisk dogmatiker utan någon distans och utan någon dualism eller rum i sitt hjärta för dialektik och alternativ och andra människors konstruktiva synpunkter. Bevare oss väl för sådana storhetsvansinniga och överemanciperade fruntimmer!"

"Tycker du bättre om Bertrand Russell?"

"En pratmakare. Nå, för all del, han var förnuftig ibland och kom med ibland viktiga inlägg i debatten. Och han var åtminstone sympatisk. Det kan man inte påstå om många filosofer. I viss mån har han lyckats med den berömliga uppgiften att återupprätta filosofins namn ur det trask av vanära som alla imbecilla fuskfilosofer under seklernas lopp har dränkt den i. Jag antar att man kan säga att han är OK. Han hör till de 5-10% av filosofin som kan anses som inte helt absurd."

del 7.

"Nå, musiken då? Känner du för att avrätta den också?" frågade jag doktor Sandy.

"Inte helt. Musiken kan i själva verket betraktas som det enda oantastliga filosofiska systemet, för musiken kan aldrig göra någon skada, så länge den förblir uppbyggd på sina tre egentliga beståndsdelar: melodi, harmoni och rytm. Så länge musiken består av dessa tre element, och nästan all musik gör det från det största oratorium till den tarvligaste lilla slagdänga, förblir den uppbygglig för människan. Däremot vill jag gärna göra processen kort med musikens stora farliga frestelse: överlägsenhet.

De flesta professionella musiker går i den fällan. När det vill sig riktigt illa kallas det för divalater. Men redan en enkel smörsångare kan gå i den fällan, att musiken

förläna honom en mentalitet som i hans ögon skiljer honom från vanliga dödliga människor, så att han ser ner på dem mer eller mindre med förakt. När man träffar och talar med en musiker får man ofta den känslan att han har den förutfattade meningen att man är omusikalisk och därför värdelös som människa. Denna mentalitet leder också till att musiker ofta har mycket svårt för att öppna sig för folk. De kan rentav verka kärlekslösa."

"Jag har just läst en bok av Cyril Scott där han förfäktar den teorin att musikens makt är så oerhörd att den indirekt och omärkligt kan påverka världshistoriens gång. Vad tror du om det?"

"Det vet jag ingenting om, för jag är ingen musiker. Men det borde du veta någonting om. Vad tror du om saken?"

"Faktum är att åtminstone Händel, Beethoven och Wagner trodde sig och ville med sin musik påverka mänskligheten. Åtminstone Haydn, Chopin, Verdi och Sibelius har med sin musik haft inflytande över historiens gång vare sig de själva avsåg det eller inte."

"Så du menar att musiken kan ha den kraften?"

"Jo, men bara konstruktivt. Jag anser inte som Cyril Scott att musik kan ha en destruktiv påverkan på mänskligheten och historien."

"Likväl tutade Josua ner Jerikos murar."

"Det är inte bevisat."

"Nej, vi vet inte hur det gick till. Men på mig kan dålig musik ha en destruktiv verkan."

"Ja, men då är det dålig musik, och dålig musik är bara till för att försvinna."

"En sann musiker har talat."

Han var mycket nöjd med mig, och det bästa av allt var att vädret blev bättre. Under tisdagen klarnade det fullständigt, så att jag aldrig har upplevt Konstantinopel så vackert. När jag tog den stora strandpromenaden runt staden kunde man till och med se över Marmarasjön till den andra stranden. Staden hade aldrig varit mer till sin fördel, och åter framstod möjligheten att under en längre vistelse upptäcka det inre av Turkiet och hela nordkusten för mig som en oemotståndlig lockelse. Jag trivdes bra med turkarna och smälte bra in bland dem; men en sådan resa kunde bara företas under en senare och varmare årstid.

Även min vän Meyer understödde entusiastiskt dessa föresatser. Han hade under sex veckor rest omkring i Turkiet för att göra affärer för beräknade 500,000 kronor men hade nu i sin ficka som resultat orders för tre miljoner. Han kände och förstod Turkiet väl och prisade dess enorma möjligheter och framtidsutsikter. Det är ju ett så jättelikt land med 60 miljoner människor. Det enda han såg som en nackdel med Turkiet var den utbredda korruptionen, som han jämförde med Syditalien och Sydamerika.

Ett intressant förhållande i Turkiet är, att många turkar är mera rädda för muslimerna än för en ny militärdiktatur. En turk berättade, att varje gång militärerna tagit makten i det förflutna har han dragit en suck av lättnad, för det hade alltid betytt ordningens återställning. Det värsta som kunde hända Turkiet, menar många, vore om muslimerna tog makten. Så länge islam hålls utanför politiken kan Turkiet klara sig och fortsätta gå framåt mot väst och EU trots alla inbördeskrig med kurderna och den stora fattigdomen och efterblivenheten i de östra delarna av landet. Att Turkiet tillhör Europa tycks ända sedan Atatürks dagar på 20-30-talet ha varit en självklarhet för alla bildade turkar, och denna uppfattning och mentalitet bör uppmuntras emedan den är positiv.

Det återstår ännu mycket att säga om samtalen jag hade i Konstantinopel med doktor Sandy, Claude la Barre och andra, men de kommer väl fram så småningom allt eftersom de blir färdigt smulna under loppet av denna resebeskrivning.

Resan till Grekland och EU blev ett förintande bakslag: ingenting fungerade. Enligt tåginformationerna i Istanbul skulle det enda tåget därifrån gå direkt till Thessaloniki och där vänta en timme innan det fortsatte till Athen. Jag förmodade att det innebar ett tågbyte i Thessaloniki. Det innebar mycket mer än så. I Istanbul visste man ingenting.

Förr gick det ett direkt tåg mellan Athen och Istanbul som man inte ens behövde stiga av från i Thessaloniki. Redan 1992 var detta trygga system avskaffat, och man måste byta tåg i Thessaloniki. Nu gick den turkiska vagnen inte längre än till den grekiska gränsen. Redan där måste man kliva av tåget och ta ett nytt expresståg eller invänta ett normaltåg i fem timmar. Att sitta där på Greklands yttersta järnvägsutpost i öster (i Pythion) mitt i snölandskapet med hot om dåligt väder och frysa i fem timmar var det ju ingen som ville göra frivilligt, så de som inte ville betala extra för expresståget satt helt sonika kvar i det turkiska tåget och åkte tillbaka till Konstantinopel i protest - en amerikanska med sin pojkvän gjorde faktiskt detta. I Pythion lovade stinsen att man med expresståget skulle hinna i tid till ett nattåg från Thessaloniki till Athen.

Expresståget kom fram till Thessaloniki halv 12. Det sista Athentågets avgångstid var 11.15. Det stod kvar, men det var ett sovvagns- och liggvagnståg, och det var proppfullt. Lika många människor stod utanför tågat utan plats och trängdes som inne ombord på tåget. Det fanns ingen plats ledig för oss Istanbulresenärer.

Vi hade då rest 16 timmar utan mat, (på tåget kunde man bara ha torrskaffning,) och nästa tåg till Athen gick klockan 7 på morgonen. De sju kallaste nattimmarna måste man således tillbringa på stationen. Från denna blev man utelåst klockan 02.00. Mycket stimulerande! Vilken service! Vilken enastående hjärtlighet mot resenärerna! - När jag vänligt ställde en anställd personalmedlem den försiktiga frågan om han kunde engelska svarade han bestämt: "No!"

Detta råkade ännu till vara Greklands nationaldag. Skandalresan var utan gränser. Det var inte ens roligt längre att vara i Europa. Man hade hellre stannat i Asien.

Resan vidare till Athen blev inte mycket bättre: snöstorm hela vägen. Efter att ha frusit en hel natt sittande på stationen i Thessaloniki fick man det utomordentliga nöjet att få skåda enbart snödrivor hela vägen till Athen.

del 8.

Det snöade till och med i Athen. Jag har upplevat många dåliga väder i Athen men aldrig något så dåligt som detta: hela staden var slagen av strömavbrott till följd av stormen, och detta strömavbrott innebar att ingenting fungerade i denna redan ack så kaotiska stad: trafikljusen fungerade inte, bankerna fungerade inte, man kunde inte ens växla pengar i hela staden.

Till allt detta kom allt extra strul med pengar. I Pythion vid gränsen hade man haft fräckheten att växla till alldeles för låg kurs - 150 drakmer per mark i stället för 175 - och man hade inte haft något val än att acceptera denna oförskämda kurs om man alls ville överleva. Det extrasnabba expresståget till Thessaloniki plus det hutlösa morgontåget till Athen tog inalles 5400 drakmer i supplement - dit gick allt vad man hade vågat växla i Pythion. Följaktligen stod man utsvulten och utan pengar i Athen, vädret var en katastrof med bara hällregn och sandaler, och ingen bank kunde växla. Alla banker jag nådde höll precis på med att stänga klockan halv 3 efter en dag utan affärer. Till nåds hänvisade mig en stängande bank till ett kontor vid Syntagma bara 300 meter längre bort - det var minst en kilometer i hällregn och sandaler, men i det kontoret kunde faktiskt pengar växlas manuellt.

Att sålunda räddad av detta mirakel få kunna intaga en lunch efter två dagars svält med retsina och grekisk sallad var dock höjden av all möjlig njutning. Vad är det som gör detta terpentinstinkande retsinavin så gudomligt att inmundiga? Det har en alldeles egen kvalitet som gör att man åtminstone i Grekland alltid kan dricka hur mycket som helst av det utan att ens bli mer än bara lagom angenämt berusad.

Däriigenom kom detta snöstorms- och strömavbrottsdrabbade Athen i sitt yttersta kaos att ändå trots allt som vanligt överträffa sig själv än en gång - och alla andra städer även.

Dessa ohyggliga naturkataklyster, som plötsligt slog ut hela Grekland under tre dagar just som jag råkade komma på besök, bidrog till att göra kulturchocken dubbel i kontrasten mellan det primitiva bulgarisk-turkiska Balkan och EU-Grekland. Mina dagar i Sofia och Konstantinopel hade varit fullkomligt underbara i all sin primitiva och jordnära charm, och så utsattes man brutalt för ett rikt och redan övermoderniserat Grekland inom det ihjälindustrialiserade och -standardiserade EU, där absolut ingenting fungerade som det skulle. Givetvis längtade jag då genast tillbaka till den gemytliga samvaron i Konstantinopel med Claude la Barre och Alistair.

Jag hade inte träffat Claude på sex år, och när jag nu såg honom igen förolämpade han mig med att inte känna igen mig, fastän jag var lika oförändrad som han. Men han hade åldrats.

Mer än någonsin är han som en patetisk parodi på sig själv. Han är nu 60 år men uppträder som en dandy i tjugoårsåldern fast med kalaskula. Han har på något sätt aldrig blivit man. Ändå är han fullkomligt lycklig med sitt liv och helt omedveten om sin egen tragedi.

Vad han gjorde var att sälja sin själ för pengar. Han är en sorts löjlig och patetisk Faustfigur som aldrig insett att han sålde sin själ till djävulen. Han gjorde det gärna och har aldrig ångrat det, emedan han tyckte det var roligt. Han var en lysande pianist som behärskade Bach och Mozart suveränt och var en utsökt uttolkare av dem, men så övergav han musiken för att bli ekonom. Sin fina tolkningsinstinkt har han sedan dess applicerat till världsekonomin i stället för till musiken. Han använder sin finkänsliga intuition till att tolka börserna och deras nycker och gör det suveränt, då han är en lika fin uttolkare av börsernas språk som han en gång var av musiken. Ett år före krascherna i Asien förstod han vad som skulle hända och handlade i enlighet därmed. Han har inte behövt arbeta på decennier då han tjänar mera pengar på att manipulera börserna än vad någon gör i sitt anletes svett på hederligt arbete.

Givetvis är han nöjd. Han är den yttersta självgodheten, och som sådan är han en lysande komediant och underhållande fjant. I all sin sanslösa självgodhet är han samtidigt den yttersta löjligheten. Ingenting ont i det, men i sitt totalt bekymmerslösa miljonärskap har han förlorat det mesta av sin mänsklighet. Vi diskuterade hela världen bit för bit ur ekonomisk synpunkt, och på de flesta punkter var vi överens: den indonesiska krisen har bara börjat (i mars '98), alla muslimer lever i en falsk drömvärld som kommer från medeltiden och duger därför ingenting till varken ekonomiskt eller politiskt då de inte begriper någonting av verkligheten, Afrika är bara ett ständigt sjunkande träsk av inkompetens och dumhet om man bortser från Nelson Mandela och hans Sydafrika som ett strålande undantag: hans initiativ att hålla Sydafrika kvar på dess gamla kurs var närmast ett genidrag då han ändå var en neger och en negerpolitisk ledare, Ryssland är inte alls förlorat utan tvärtom fortfarande en koloss att satsa på och skatta högt mest genom Jeltsins lysande ledarskap, som hela tiden fortsätter att överraska världen trots hans påstådda senildemens och dryckenskap, (mycket vatten har runnit under Petersburgs broar sedan mars '98,) och särskilt emedan Ryssland nu står på rätt sida; som sagt, i det

mesta överensstämde Claudes synpunkter med mina och doktor Sandys, med tre undantag: Indien, Kina och EU.

Claude håller på Kina och menar att det är värt att satsa på och understödja trots dess diktatur. På den punkten är doktor Sandy tveksam medan jag inte vill ha något med Kina att göra. Claude anser att Indien bara är "shit" ur ekonomisk synpunkt och skrotar det kategoriskt i sina papper som en fullständigt värdelös "dump". Där är både jag och doktor Sandy av en annan mening. Om EU menar Claude att det började bra men att det nu sparat ur. Han förstår det inte längre. Han inser åtminstone sina begränsningar.

Även Turkiet menar Claude att är fullständigt otillförlitligt, då det ekonomiskt bara är en amerikansk koloni som i likhet med Israel är helt beroende av dollarn som en livegen slav. Turkiets monstruösa inflation menar Claude att beror på Turkiets slaveri under dollarn: när dollarn stiger måste även alla priser i Turkiet stiga, för att hålla takten med dollarn. Där var Meyer av en helt annan åsikt, och jag tror mera på honom som jude och affärsman än på Claude som börshaj.

Men Claude har inte helt fel om Turkiet. I kontrast till Turkiet och dess slaviska lydnad under dollarn, Amerika och Nato står då Grekland, som är helt oamerikaniserat, helt självständigt och fullständigt egensinnigt och fritt i sitt affärsidkande. Grekland har valt att hålla sig till EU, som mer och mer i världen framstår som den stora och behövliga motvikten till Amerikas världshandelsmonopol.

Mot Amerikas kapitalistiska godtycke och risktagande, dess politiska misstag och klavertramp, dess brist på kultur, historia och stil framstår EU:s noggranna försiktighet, dess ofantligt rika historia och kultur och dess höga nivå av politisk erfarenhet och bildning. Den stora splittringen i EU är i själva verket dess kanske största tillgång, ty ju svårare splittring, desto större diplomatiska ansträngningar och krav. Än så länge har EU klarat alla utmaningar, och ingenting tyder på att det inte kommer att fortsätta att gå vidare.

Det är mot detta brokiga och osammanhängande EU med dess obegripliga komplexitet som Claude ställer sig oförstående. Han är fransk-kanadensare från Quebec men kallar sig fransk amerikan, då han mest bor i Florida. Och som Quebecare är han fullständigt stagnant. Han struntar i framtiden, han har aldrig haft familj eller barn, och som sådan är han tyvärr en praktrepresentant för Quebec, landet med den lägsta nativiteten i världen, där folket kommer att dö ut om det inte importerar invandrare. Det allvarligaste problemet för Quebec därvidlag tycks vara, att det har svårt för att locka invandrare, då alla sådana ställs inför kravet att måsta lära sig den besvärliga Quebecvarianten av franska.

Alistair mer eller mindre avrättade Claude som en "förskräcklig människa". Alistair är engelsman av den gamla klassiska skolan: en sjuttioårig imperieförsvare och kämpe med ett långt och rikt liv bakom sig som stridbar pedagog och outtröttlig korsfarare för den heliga Kunskapens och Bildningens sak.

Han var bittert besviken på England och EU för arbetslöshetsproblematikens skull. Han såg arbetslösheten som rena undergångsstämpeln för hela EU. "Folk måste få lov att arbeta! Om de inte har ett arbete att leva för har de ingenting att leva för! Organiserat arbete är det enda som kan hålla ett samhälle levande!" Han menade att alla regeringar i England efter Richard Nevilles hade lurat folket och förstört England med att verka för egoismens sak i stället för folkets bästa. Disraeli, Gladstone, Salisbury, Lloyd George, Churchill, alla betecknade han som huliganer som bedragit folket med att bara arbeta för sina egna plånböcker. Varenda regering i Englands historia efter Richard Nevilles död betecknade han som en "maffia av mutkolvar". Vem tusan var då Richard Neville? Det kanske vi aldrig får veta.

Därför var han bittert besviken på England och bodde helst i länder som Turkiet, Egypten, Malaysia och Borneo. Han ville helst aldrig se England mera, då alla hans bittra desillusioner inte ens kunde få honom att ta Tony Blair på allvar.

Det som han var mest skeptisk mot av allt var det som han såg Claude som en livsfarlig representant för: det nya engelska imperiet. "Det brittiska imperiet är dött, men i stället har vi idag det engelska imperiet, som är ännu värre. Det omfattar alla länder som talar engelska och alla människor som talar engelska, för alla människor som talar engelska är helt frivilligt partiska för det engelska imperiets makt, inflytande och tillväxt. Det brittiska imperiet var bara en manifestation av det engelska imperiet, en tillfällig mask, som det vid tillfälle kunde ta av sig och slänga bort som förbrukad, och USA är nästan en likadan mask. Det engelska imperiet föddes med Francis Bacons materialistiska politiska filosofi och har oavbrutet expanderat sedan dess. Det leds inte idag av Amerika. Amerika är bara en fasad. Det leds och har alltid letts av engelska kapitalistiska intressen. Kalla dem vad du vill: England, Amerika, Irland, Canada, Australien, Indien, Oman, Nigeria, Brunei, Kenya - allt är bara filialer till det stora universella engelska affärsföretaget Kapitalism, ett mycket mera avskryvbart och monstruöst imperium än vad någonsin det romerska var."

Likväl var han inte kommunist, men han letade efter alternativ till "den totala avskryvbarheten" som han kallade det, den i grund och botten engelska kapitalismen, som ingen hade råd att ifrågasätta eller avslöja, då ingen hade råd att inte vara en girig egoist, ty alla som en gång fått pengar måste ha mer. Det är den mänskliga svagheten och egoismen allenast som det engelska imperiet alltid har haft sin enda grogrund i.

Så långt om Alistair, en man som jag hade önskat få sammanföra med doktor Sandy, ty de hade haft mycket att tala om i troligen ständigt förlängda diskussioner i oändlighet. Både Claude och Alistair hade rätt i mycket och fel i mycket, jag tyckte att Alistair oroade sig för mycket och målade fan på dörren, men Alistair genomskådade åtminstone Claudes inskränkta självgodhet och krasshet och fick nästan Claude att skämmas; men Claude hade ett ypperligt försvar:

"Livet är ett skämt. Jag bara skämtar. Jag vill bara ha roligt i livet. Är det något fel i det?" Jag var den förste att tillerkänna honom all rätt i världen att få roa sig bäst han kunde så länge han kunde.

De var båda ganska berusade när de hade sin högljudda ordduell, där den gamle Alistair minsann gick hårt fram med både Tjocka Bertor och en hel imperiearsenal av bombastiska tungviktarargument, men hans käpphäst var jämt och ständigt: "Det oundvikliga är oundvikligt!" vilket ingen kunde motsäga honom i. Han var därvidlag en klart uttalad fatalist, men jag kunde inte helt och hållet hålla med honom. "Jag kan hålla med dig så långt," medgav jag, "att det oundvikliga inte vore oundvikligt om det inte var oundvikligt." Och det motargumentet kunde han åtminstone acceptera. Händelsevis så avvärjade det faktiskt både Claude och Alistair.

del 9.

(Snöstormen i Grekland fortsätter, mars '98.)

Mest ont gjorde det mig om min reskamrat från Istanbul. Det var en ung japan som för första gången reste in i Europa. Han såg mera ut som en tibetan än som en japan: långt och sirligt ansikte med en otroligt vacker näsa: lång och krökt som Dantes, och dessutom var han pittoreskt långhårig. Han hade rest omkring i hela Asien och kommit till Turkiet via Jordanien och Syrien. Nu kom han för första gången i sitt liv till Europa, möttes vid EU-gränsen av en svindlare som gav honom

250 drakmer per dollar när kursen var 318, krävdes på oförskämda supplement på ett vidrigt övermoderniserat sterilt grekiskt tåg och nödgades tillbringa sin första natt i Europa sittande och frysande på Thessalonikis järnvägsstation. Där antastades han av en georgier som ville omvända honom till kristendomen. På morgonen ställdes han inför ett Athentåg som krävde honom på ett supplement på 3800 drakmer, nästan hundra kronor. Han vägrade betala. Han stannade kvar för att invänta ett annat tåg utan supplement som skulle komma två timmar senare och nå Athen 15.30, så att han sedan inte skulle hinna till Patraståget som skulle föra honom i tid till färjan. Han måste alltså troligen övernatta i Athen, och det enda jag mer kunde göra för honom när vi skildes var att ge honom adressen till mitt vandrarhem i Athen. Han kom aldrig dit.

Inte bara hade han drabbats av ett rikt och sniket Europa som av envar krävde en högre levnadsstandard än vad någon hade råd med, utan dessutom skulle han drabbas av ett Athen där ingenting fungerade med kollapsat elsystem i hela staden, en kaotisk trafik utan trafikljus, hela landet utslaget och i upplösning och sibirisk snöstorm hela vägen från Thessaloniki till Athen.

Han sade när vi skildes att han redan hatade Grekland och så fort som möjligt ville ta färjan vidare över till Italien. Det hade han kunnat göra om han följt mig på mitt oförskämt dyra supplementtåg, men i det ögonblicket bedrog hans snålhet visheten. Hans vidare öden kommer att förbli okända. I den mån jag kunde bad jag om ursäkt för mitt Europas bemötande av honom, och även om hans första intryck av Europa måste bli det sämsta tänkbara kunde han inte få ett lika dåligt intryck av mig som europé. Men så hade jag också varit i Asien.

I tre dagar varade den stora snöstormskatastrofen i Grekland. Landet var paralyserat av alla kollapsande elledningstorn, på Peloponnesos låg bilarna levande begravnade i två meter snö, hela landet var hänvisat till stearinljus, och de flesta människor fann sig insnöade, instängda och isolerade i hemmen. Ingenting fungerade. Mitt rum i Athen var 12 grader varmt, och jag kunde inte sova varmt med mindre än fyra filtar. Mina svenska vänner i Athen rådde mig att inte dröja kvar utan genast resa vidare västerut, där vädret troligtvis var bättre. Det återstod att se, men jag beslöt att lyda deras råd.

Ändå var Athen sig fullkomligt likt som något av hemorten för all europeisk mänsklighet. Det finns ingen mentalitet i Europa jag trivs bättre med än den grekiska, och om det finns något land i Europa jag skulle kunna tänka mig att emigrera till så vore det Grekland. Och på dessa punkter fick jag medhåll från många håll.

Mina svenska vänner hade ett år kvar i Grekland och såg med fasa fram emot att nödgas flytta tillbaka till Sverige och förlora Grekland för evigt. Ärligheten och det mänskliga var vad de trivdes bäst med i Grekland.

Friedrich hade bott sju år i Grekland, var gift med en grekinna och kunde omöjligt tänka sig att lämna Grekland. Han var något av en naturaliserad grek och var helt nöjd med sin tillvaro fastän han knappast hade annat att leva på än att sälja krimskrams till turister. Han var musiker och konstnär och kunde bara tänka sig Athen som sin hemort. Och han hade en mycket nykter syn på hela Europa.

Som österrikare genomskådade han EU hänsynslöst. Det var bara en fortsättning på de gamla europeiska imperierna som drev exakt samma imperialism vidare som redan Rom så fatalt inledde. Han påtalade det faktum att Grekland aldrig hade varit fritt mer från det att Sulla plundrat Athen omkring år 100 före vår tideräkning ända tills det frigjorde sig från de imperialistiska turkarna. Inte ens under de grekiska bysantinska kejsarna hade Grekland någonsin varit fritt. Grekland var nu det enda land i Europa som höll sig utanför EU:s valutaunion utom England, Sverige och

Danmark, och vi ansåg båda att dessa fyra länder ensamma hade rätt. EU var lika farligt i sin imperialistiska strävan som USA.

Han var samtidigt en klok filosof. Han menade att den bästa tiden i Grekland var just nu mitt i kylan och snöstormarna, turistfritt och fullkomligt äkta som sig självt. Jag hade kommit till Grekland i alldeles rätt ögonblick, och han berömde mig för det. Naturligtvis bytte vi adresser och lovade vi varandra att bygga vidare på kontakten.

Så min Athenvistelse blev ändå den bästa tänkbara. Jag var mera hemma i Grekland än någonsin, hade fått nya grekiska vänner och kunde bara skiljas från Athens råa kyla, förödande översvänningsregn och kalla nordanvind med vemod, saknad och oändlig smärta - som vanligt, som alltid.

Avskedet från Athen var anpassat efter omständigheterna - från Areopagen utanför Akropolis såg man åt alla väderstreck Attikas snötäckta kullar, som om deras eviga snö var en självklarhet, medan en ursinnig nordanvind slet mitt skrivblock med alla dess lösa blad bort från var jag hade dem under armen och skickade dem ner i Areopagens enda omfattande vattenpöl. Med möda kunde man sedan jaga de lösa manuskriptpappren över hela Areopagen och nödtorftigt torka de nyligen skrivna och ännu mer nyligen vattengenomdränkta resedagboksbladen på de redan av regnet nersölade ärmarna och klädtygen, som dock var torra under armarna och mellan benen. Inte ens Grekland kunde ta allt ifrån mig.

del 10.

I Patras öppnade sig en helt annan värld, även om ankomsten till Patras också medförde en katastrof: Det fanns ingen färja över till Italien lördagen den 28.3. Enligt alla tidtabeller och internationella föreskrifter skulle det gå en färja över till Brindisi varje kväll klockan 23, men HML (Hellenic Mediterranean Lines) hade av någon anledning uppskjutit all sin färjtrafik till april, och Adriatica (den italienska motsvarigheten) gick bara varannan kväll och inte ens det: bara tre kvällar i veckan, helt i strid mot alla internationellt publicerade tidtabeller. Så det var bara att tillbringa ytterligare en grekisk natt i Patras. Där fick man för det. För att man haft för bråttom med att ta sig från Pythion till Thessaloniki och Athen hade man fått extra supplementavgifter på 5400 drakmer plus en kall natt på stationen i Thessaloniki, och för att man lämnat Athen för hastigt tvingades man till en extra natt i Patras. Men vem hade ens kunnat ta reda på det i förväg?

Patras' vandrarhem är ett charmerande litet hus i norra ändan av staden med trädgård och katter, en charmerande liten gammaldags oasis mitt i den galnaste Patrastrafiken. Natten blev kall då detta vandrarhem naturligtvis inte hade någon värme det heller - dock var det här 14 grader på rummet mot Athens 12. Som rumskamrat fick jag en intressant gammal dansk, som besökt Athos och där rejält förkyllt sig under en fem timmar lång övlig gudstjänst. För att få besöka Athos måste man gå igenom omständliga byråkratiska instanser och betala en hel del pengar för allt besvär man därmed vållar dem - byråkratisk praxis, som håller byråkraterna i gång och levande. Han hade försökt besöka de båda klostren i Kalavrita men hindrats av de ofantliga snömassorna - han tänkte göra ett nytt tappert försök under söndagen. Jag inväntar med spänning hans återkomst och noggranna rapporter.

På söndagen i Patras infann sig våren, så att man för första gången under resan nödgades klä av sig handskar och ylletröja till att börja med. Något mera välkommet än denna smäktande för årstiden helt naturliga värme hade man inte kunnat möta. Jag firade dagen med att besöka den ortodoxa katedralen (den största på Balkan utom Alexander Nevskij i Sofia), som gör ett mycket lättare och ledigare intryck än den i Sofia ehuru Alexander Nevskij är mera pampig och imponerande genom sin slaviska tyngd. Katedralen i Patras är rikt utsmyckad med underbara fresker och

mosaiker i hela kyrkan utom fantastiskt snideri och mönstringskonst i sten och trä i överallt ljusa och lätta färger. Därifrån gick jag upp till de gamla ruinerna och fästningarna ovanför staden, men fastän Patras' läge är underbart kan dess panoramavyer inte tävla med Athen eller Palermo.

Lunchen intog jag hos Nikolas Faros i centrum med Georgios som pratglad underhållare och värd. Hans stora dröm var att få resa till Israel. Han var en mycket ortodox kristen som blint trodde på att Vatikanens dagar var räknade, och han frågade mig om jag trodde att Konstantinopel en dag åter skulle kunna bli grekiskt. Jag trodde inte på en sådan möjlighet, medan jag däremot trodde att Turkiet kunde bli en del av Europa. Mot denna möjlighet ställde han sig dock som grek avvisande. Men det var underbart att prata med honom, hans restaurang är kanske den bästa i Patras och åtminstone den bästa av de tre jag provade, och det blir ett nöje att återse honom i framtiden.

På kvällen mötte jag åter min gamle danske vän på färjan till Brindisi. Han hade gjort två försök under dagen att ta sig upp till Kalavrita men misslyckats båda gångerna. Det hade varit för mycket snö.

Färjan dominerades helt av amerikaner. Med som däckspassagerare var en amerikansk negress, som med sin höga röst, sin outtröttliga pratgladhet och sin kroniska förmåga att avbryta alla andra fullständigt behärskade hela sin omgivning. Det var bara att hålla sig ur vägen för henne. Med på färjan var även några portugiser och några kanadensare, som helt kom i skuggan av amerikanerna, som helt dominerades av negressen.

De mest sympatiska av dessa amerikaner var en familj, vars överhuvud, fadern, var finskättad. Vi hade en del givande konversation, men när vi kom in på miljöfrågor och globala problem sköt han allt mänskligt ansvar ifrån sig och ville inte fortsätta. Han hade tjänat sina pengar och gjort sin plikt för sin familj - resten av världen, dess framtid och dess öde rörde honom inte i ryggen. För honom existerade det ingen miljöproblematik. Han var bara en egoistisk människa med ansvar för ingenting annat utom sin familj. Punkt, slut: *"That's your problem, not mine."* Framtiden fick jag och min generation bekymra oss om, menade han, och jag fann hans helt frivilliga blindhet och uttalade ansvarslöshet ofattbar. Men han var inom bilindustrin, och Amerika står för merparten av alla gifter som släpps ut i atmosfären och bidrar till den globala växthuseffekten. Han var av den typiskt amerikanska meningen, att "det går inte att bevisa att växthuseffekten är människans fel".

I Brindisi var allt sig likt. Jag hade min traditionella festmiddag hos Gino's, där ingenting någonsin tycks förändras, vilket bara är positivt. Jag vet inte i hur många år jag redan varit årlig stamkund där, men de känner igen mig varje gång och ser liksom jag fram emot nästa årliga sammanträffande. Att hos dem åter få uppleva den italienska maten med en perfekt spaghetti al dente, en generös halvliter italienskt vin och en riktig espresso stretto var mer än tillräckligt för att jag genast skulle glömma all min bittra saknad av det ändå trots allt oöverträffbara Grekland.

Min gamle danske vän hade en dag kvar av sitt Inter-Rail-kort och avreste halv 7 mot Zürich. Alla amerikanerna försvann i riktning mot Venedig, Milano eller Rom, medan jag ensam tog vägen västerut mot nya outrannsakliga öden på Sicilien, något försenad, men förhoppningsvis ändå med tillräcklig tid kvar för att besöka vänner i Catania, Marsala, Palermo, Rom, Genua och Torino före påsken i Verona om tio dagar. Det blir en spännande resa.

Natten på tåget kunde överlevas då det denna gång faktiskt förekom värme i tåget. Dock fick jag byta kupé ett antal gånger innan jag fann en där fönstret kunde stängas till helt och där till och med värmen fungerade.

Villa San Giovanni vid Messinasundet halv 7 i gryningen. Soluppgången var blek och röd och ej utan hotande mörka skyar. Det var något kusligt med denna belysning, som av ett mellanting mellan fullmåne och solljus men bakom dramatiska stormmolnslöjor, så att ljuset varken var dag eller fullmåne utan snarast varslande om storm och onda tidender. Det dramatiska intrycket förstärktes när jag fick se Etna.

Gradvis framträdde Etna som en vit mastodontval som höjde sig över hela Sicilien i en kall och snövit kolossalpuckel som tornade upp sig över hela Siciliens horisont. Jag hade aldrig sett Etna i snö förut, men nu var hon fullkomligt intäckt som i den kallaste vita liksvepning.

På tåget från Messina till Catania förekom en liten äldre man i rutig jacka och halsduk som verkade glad av sig. Han ställde sig nämligen under hela resan vid olika fönster i tåget, och för varenda flicka han såg gav han ljud åt två korta busvisslingar varefter han skrek en hjärtlig hälsning: "Hui-huitt! Hej!" löd det varje gång. Det gällde både flickor inne i tåget och var som helst utanför. Han var tydligen på vårhumör.

I Catania följde den stora thrillern. Det gällde att hitta Paolo och hans nya adress. Både denna adress och hans arbetsplats i Banca d'Italia befann sig ganska nära järnvägsstationen, men flickan i informationen som jag frågade om var hans gata fanns utmärkte den fel på kartan - den fanns inte utsatt. Följaktligen gick jag runt hela staden innan jag hittade den. Naturligtvis var han inte hemma. Hans nya hus var ett gammalt ruckel med trasig ringklocka, så att man måste tvivla på att han bodde där. När jag sedan drog åstad till hans bank hade banken följande att meddela: han var inte på sin arbetsplats denna tisdag. Ingen visste heller var han var. Därmed var det i praktiken kört.

Det enda jag kunde göra var att passera hans bostad en andra gång, lämna en hälsning och förklaring i hans brevlåda och vandra vidare till stationen för att ta första bästa tåg vidare till Palermo. Klockan var 11. Tåget skulle avgå 14.15.

Jag satt i väntsalen och läste (Jan Guillous "Vendetta", i vilken dramatiska bok den store rikt dekorerade överklasshjälten Carl Hamilton får sin bästa bögvän skjuten av maffian varpå han hämnas genom att avrätta diverse påstådda medlemmar av maffian utan att veta någonting om dem och utan att kunna ett ord italienska, som den kvalificerade yrkesbödel han är - Jan Guillous böcker tycks alltid handla om rätt våld och det berättigade i att begå mord på ju fler desto bättre,) och gick sedan till järnvägsbaren och åt lunch på en pall vid en bänk (- pasta värmd i folie med en arancina), återvände sedan till väntsalen med min meningslösa vendettaläsning och började småningom gå till tåget. Men vägen var lång till plattform 7. Man måste gå genom två undergångspassager. Jag hade just kommit igenom den första och var på väg till den andra, när jag hör någon ropa mitt namn långt bakom mig. Jag vänder mig om och ropar tillbaka: "Paolo!" Det var han.

Han hade varit vid Rådhuset och avgivit ett vittnesmål och därför fått ledigt från jobbet. När han kommit hem hade han sett min hälsning och listat ut att jag måste finnas på järnvägsstationen, om jag inte redan hade åkt. Han hittade mig i sista minuten.

Vilken härlig dag i Catania, denna nedgångna, sekundära, risiga stad, som sedan följde! Vi hade en hjärtlig lunch tillsammans, och därefter begav vi oss på utflykt längs kusten norrut så länge solen ännu var uppe, medan vi tävlade om att sjunga italienska arior i bilen - många kunde vi gemensamt, men han kunde fler, medan jag var bättre på texterna.

Kusten norrut från Catania till Taormina är mycket vild och dramatisk och fortfarande full med små idylliska fiskarsamhällen, om man bara ids upptäcka dem.

Några av dem vi besökte var La Timpa, Santa Tecla och Strazzo - om jag minns namnen rätt. Vid La Timpa stupar den vulkaniska kusten brant ner i havet och har gett upphov till alldeles svarta monstuösa klippformationer och öar, på några av vilka främst normannerna byggt sina korsriddarborgar - den ytterst dramatiska sicilianska historien förnekar sig aldrig någonstans på Sicilien.

Vi diskuterade naturligtvis även politik, och Paolo var i likhet med de flesta vettiga människor (särskilt i Italien och Grekland) av den åsikten, att priset för den europeiska monetära unionen är för högt. Italienarna drunknar i skatter för Europas skull, Grekland har definitivt inte råd, och åtminstone Sverige, Danmark och England har också valt att avvakta. Risken är att den monetära unionen uppnås till priset av all humanitet.

del 12.

Invändigt visade sig Paolos nya hus (det utvändigt gamla rucklet) vara rena slottet. Hans lägenhet består av sju-åtta ofantliga rum med fem meter i takhöjd, och dessutom har han en trädgård med apelsiner, citroner, palmer och andra exotiska träd, buskar och blommor. Naturligtvis kräver ett sådant palats och en sådan palatsträdgård enormt mycket arbete, och han har inte ens hunnit börja ännu. Han flyttade ner till denna makalösa bostad från sin förra av ekonomiska skäl. Samtidigt låter han en olycklig blond dam bo hos sig utan att hon behöver betala - de är bara vänner, och hon har ett rum för sig.

Denna olyckliga dam visade sig vara en mänsklig faktor av oroväckande proportioner. Vår första konfrontation inträffade när jag var på väg in i duschen färdigt upklädd i Tarzankostym. Men det var inte detta som föranledde hennes framstöt. Paolo var på jobbet och hade sagt att jag fick ta vad jag ville i kylskåpet, detta hade jag gjort, och nu visade det sig att hon hade upptäckt att jag hade tagit två av hennes små yoghurtburkar. Detta föranledde en halvtimmes monolog från hennes sida innan jag fick en syl i vädret och kunde förklara att brottet begåtts i olycklig okunnighet och fullkomlig oskuld. Detta föranledde en ny halvtimmes monolog från hennes sida, som bara handlade om att jag inte skulle vara arg på henne. Naturligtvis var jag inte arg på henne. Det var hon som var arg på mig för att jag hade fräckheten att bo i Paolos hus utan att han hade informerat henne om denna plötsliga yoghurtsnattande Tarzangäst. Under hela denna politiska debatt stod jag mer än halvnaken och frös. Till slut fattade hon att jag var på väg in i duschen och sade: "Du måste sätta på varmvattenberedaren först. Det tar bara en halv timme innan vattnet blir varmt." Jag tackade varmast för den viktiga upplysningen, som hade varit lämplig en timme tidigare.

Vår andra konfrontation var av helt annat slag. Denna gång hade jag nogt aktat mig för att vidare röra hennes massiva och ytterst personliga yoghurtförråd. Klockan åtta en morgon kom hon in till mig när jag låg och sov och satte sig gråtande på min sängkant. Hon hade inte kunnat sova på hela natten och visste inte om hon skulle in på sjukhus eller kontakta polisen. Det var våldsamt synd om henne då hon led av den högsta gradens panikångest. Kvällen innan hade hon sminkat sig decimetertjockt som en vamp och varit ute hela natten med sina vänner. Jag lyssnade tålmodigt och fick som vanligt ingen syl i vädret. Vad hon ville var att jag skulle gå ut på stan och telefonera till endera av två av hennes vänner. (Paolo har ingen egen telefon.) Det var bara att lyda. Men i stället för att gå till närmaste telefonautomat gick jag till Paolos kontor och framlade situationen för honom. Han suckade och sade: "Detta är ett problem." Sedan gick han och ringde till de båda numren. Den ena var på jobbet och den andra var inte heller hemma. Han kom tillbaka till mig och sade: "Gå hem igen och be henne gå till sängs och sova nattruset av sig." Det gjorde

jag, jag berättade för henne i detalj om hela omfattningen av missionens fiasko, varpå hon lydde Paolos råd och - somnade.

Mera angenäm var bekantskapen med Anna. Det var en engelska som vi träffade på en orgelkonsert med musik av Bach, Mozart och Brahms. Hon levde i Catania som lärare i engelska, och hon slog följe med oss för resten av kvällen. Hon njöt av att få tala riktig engelska med mig, och Paolo njöt av att få förbättra sin engelska med tålmodig professionell hjälp. Vi intog en härlig middag tillsammans hemma hos Paolo, varefter jag följde henne hem medan Paolo gick till sängs efter en lång och tröttsam dag.

Fördelen med Catania är att allt är inom gångavstånd. Staden är på en halv miljon, men nästan alla bor i centrum. Man kan således lätt nå vad som helst i hela staden bara genom en enkel promenad. På vägen hem visade mig Anna sin favoritpromenad via alla de vackraste monumenten och kyrkorna och slotten i staden i nattbelysning under en tilltagande halvmåne. Promenaden kulminerade givetvis vid den store Fredrik II:s härliga borg från 1200-talet, som numera är konstmuseum.

Något måste också sägas om konserten. Organisten Gianluca Libertucci var skicklig med egen notvärdare, men egendomligt nog togs priset bland hans exekverade verk av Mozart, den minst professionella orgelkompositören i programmet. Stycket, ett Andante i F-dur K 616, var Mozart från hans mest bedårande sida: luftigt och lätt, melodiöst och perfekt harmoniskt och samtidigt utsökt originellt. Till detta stycke använde organisten bara de ljusaste flöjtstämmor kryddade ibland med klämtande klockklanger. Ingenting passade den vita staden Catania, det varma ljusa Sicilien och denna speciella orgel, som hade trakterats av Vincenzo Bellini, bättre. Både Brahms och Bach sloknade inför denna ljuvligt ljusa tolkning av Mozarts mest lyckliga infall som försiktig men snillrik orgeltrevare. Och på denna konsert träffade jag Anna.

Något måste även sägas om min utflykt till Taormina. För första gången på resan värmdes solen så att man måste klä av sig det mesta. Från järnvägsstationen var det relativt lätt att ta sig upp till staden längs en gångstig, som delvis hade rasat igen - det fanns en skylt på vägen som meddelade 'avstängd väg' - även för fotgängare. Men man kunde ta sig över den rasade biten och nå stadens centrum genom den utsökt väl underhållna parken på Monte Tauro, ovanför vilken låg den kanske mest spektakulärt placerade av alla grekiska amfiteatrar.

Från åskådarplatserna har man utsikt inte bara över hela havet utan även mot Etna. Teatern används ännu idag och är relativt väl bibehållen. Taormina är Siciliens äldsta grekiska koloni (från 700-talet f.Kr.) och var ofta huvudstad på ön både under romarna och bysantinerna. Dess historia har alltså alltid varit kontinuerlig sedan 2700 år, och staden är ännu idag Siciliens rikaste och mest attraktiva för turister. Det kryllade av tyskar och österrikare även nu i denna kalla månad mars, så att tyska var det dominerande språket på vissa håll i staden.

Denna välfärd hade dock den konsekvensen, att alla priser var hutlösa. En espresso kostade 3000 lire. Det var som i Venedig. Att inta en måltid där var otänkbart. Man hade ruinerat sig direkt. Man var dock tacksam för det vackra vädret och hela den underbara dag som detta besök i Taormina hade inneburit.

När jag lämnade Catania efter två dagar kom Anna och följde mig till tåget. Fastän jag redan sagt farväl till Paolo på banken uppenbarade han sig också vid tågets avgång, och båda hade avskedsprenter. Således lämnade jag Catania när det var som allra bäst och hade anledning att se fram emot återkomsten. Jag försökte intressera Anna för vår bulgariska Polyglotos-förening och för Letnans översättningsprojekt, så det kan bli ett samarbete över Nordsjön och Alperna mellan oss med tiden.

(Tyvärr blev det inte så. Då hon aldrig gav mig sin adress i London, och då Paolo nu har lämnat Catania, har jag förlorat kontakten med henne.)

del 13.

När man lämnade Catania uppenbarade sig Etna i hela sitt majestät. Den breda vulkanen var fortfarande delvis snötäckt, men söderifrån reser den sig över slätten likt Kilimanjaro med sin eviga snö över Kenyas ångande slättland. Intrycket kunde inte ha varit mer imponerande.

När tåget begav sig över kullarna via Caltanissetta och Alia mot nordkusten blev vädret molnigt och hotfullt, och man fick anledning att befara det värsta. När tåget kom fram till norra stranden var hela himlen blygrå. Under dessa hotande skyar närmade sig tåget Palermo, men när väl Palermo kom inom synhåll brast skyarna som i ett mirakel och solen strålade fram och belyste hela kusten och staden i en fullkomligt strålände uppenbarelse. Jag hade inte varit i Palermo på 2 1/2 år, och så fort jag kom tillbaka överträffade det sig själv alldeles.

Efter en 45-minuters promenad genom hela staden med allt mitt bagage blev jag även bättre mottagen av mina vänner än någonsin. Vi hade en strålände afton tillsammans över en middag som fick det att kännas hur kilona växte på kroppen, allt under intensiva diskussioner om filosofi och EU, litteratur och politik, resor och religioner och allt annat om vartannat. Man var hemma igen i Palermo.

Fredagen blev en omfattande utflyktsdag. Vi bilade de 20 milen ner till Selinunte, Antikens Selinus, som på den tiden (för 2500 år sedan) var en av Medelhavets största städer. Den hade inte mindre än sju stora grekiska tempel medan Agrigento, den berömdaste grekiska staden på Sicilien, bara hade sex. Dock var det största av Selinus tempel något mindre än det väldiga Zeustemplet i Agrigento, som nu bara ligger i ruiner. Det lilla Concordia-templet i Agrigento är bättre bibehållet än det lilla Heratemplet i Selinus, som dock bara det är av en storlek och ett majestät i sitt fantastiska läge som överträffar hela Agrigento.

Selinunte är idag en omfångsrik arkeologisk park av ruiner med mycket stort avstånd mellan de tre östliga templen och den mera västliga staden med de fyra övriga. Där emellan låg hamnen, som nu är inskränkt till en liten bäck. Man bör tillbringa en hel dag i Selinunte och unna sig nöjet att gå omkring ordentligt mellan de olika ruinhögarna, särskilt om vädret är gott. Vi hade en enastående tur med vädret. Solen strålade från en klar sommarhimmel, och havet var alldeles lugnt så när som på en stilla svalkande fläkt, som var alldeles lagom. Stämningen vid denna högbelägna stad framför havet mot Afrika påminde påtagligt om Påskön med dess ruiner inför den väldiga Stilla Oceanen.

Därifrån for vi upp till Gibellina, ett mycket märkvärdigt och ytterst sicilianskt ställe. Hela staden gick under i en jordbävning 1968. Det var en uråldrig medeltida stad med trånga gränder och sammangyttrade hus ihopträngda på en brant sluttning dessutom, så staden var omöjlig att återuppbygga, då alla hus utom ett, stadens enda moderna cementbyggnad, hade störtat samman. Problemet debatterades under 20 år, medan de överlevande under tiden inhystes i tillfälliga baracker som i flyktingläger. Till slut beslöt man att återuppföra staden men på ett helt annat ställe 28 kilometer därifrån intill autostradan och långt från järnvägen. Resultatet blev en modern artificiell skräckkonstruktion, sterilt kvadratisk och helt utan liv, ungefär som Brasilia och Chandigarh och Mussolinis Latina. Det går inte att bygga helt nya städer så att de blir mänskliga. De måste få växa fram på ett naturligt sätt under århundraden. Om de inte har en lång och naturlig tillväxthistoria kan de inte bli annat än omänskliga skräckkonstruktioner av den mest avskräckande artificiella sterilitet.

Men vad skulle man då göra med alla ruinerna av det gamla Gibellina, som bara låg där och skrek i himmelens sky om sin förskräckliga olycka, som en pinsamt levande spökstad. Man beslöt att begrava den levande. 1989 begravdes hela staden under ett lager av vit cement, som dock lämnade plats för de ursprungliga gränderna - endast kvarteren täcktes av den vita cementen. Man har alltså begravt ett helt stadsområde under steril vit cement, när man borde ha låtit naturen återta staden, för runt omkring finns det bara fri natur och odlingar. Cementeringen är som ett förfärligt öppet sår i hela naturen, medan det utanför detta område återstår ett och annat hus och ruinrester som ändå fortfarande skvallrar om katastrofen. Intill detta område har man konstruerat en teater, som årligen ger berömliga föreställningar, Orestiader. Utom grekiska dramer spelas moderna författares versioner av de grekiska dramerna och även andra klassiker som exempelvis Schillers "Bruden av Messina". Denna teatertradition är det enda positiva man har kommit fram till i de krampaktiga försöken att åtgärda de osaliga spökena efter Gibellinakatastrofen, som spökar och härjar hänsynslöst och osaligt där än idag, särskilt i månsken.

Det hela var dock en fullkomligt underbar dag. Det var som årets mest idealiska sommardag. Den varma solen fick allting att smälta, inga hysteriska turistflockar störde stämningen vid de dödas boningar med sina banala plastpåsar och plastflaskor, och hela Sicilien tycktes slumra och vila i välgörande siesta. När vi återvände hem längs kusten via Castellammare, det underbaraste landskapet i hela Sicilien, gick solen sakta värmande ner i den mest gyllene tänkbara glöd, som om den avsiktligt ville förgylla hela Sicilien, som inte kunde bli bättre. Det var bara att hålla andan och njuta och koncentrera sig på att inhämta all denna universella skönhet, memorera den och konservera den för evigt.

del 14.

Om denna dags historiska utflykt söderut till Selinunte bland ruiner och grekiska tempel var den mest fullkomliga tänkbara, så överträffades den likväl av lördagens utflykt ut i naturen just ut till Castellammare mest avlägsna och utsökta smultronställen. Vi for ut mot "Zigenarnas udde" mot nordväst, ett naturskyddsområde utan vägar, där vi stannade vid den yttersta byn Scopello med dess magiska platser och hisnande vackra stränder. Solen stekte som i Afrika, men en stark stormvind från söder fläktade så skönt, att man kunde vara i solen hela dagen. Det var rena nordiska högsommardagen, och vattnet var i drägligaste tänkbara badtemperatur. Tyvärr hade man inte den erforderliga alternativa kostymen till Adamskostym med sig, och palermitanerna badar inte topless.

Kanske jag i all korthet här borde belysa Palermos historia. Den skiljer sig nämligen från hela Siciliens genom att staden aldrig var grekisk. Den grundades av fenikierna under 700-talet före Kristus, övertogs av Kartago 480 f.Kr. (medan grekerna frigjorde sig från perserna) och blev romersk i andra puniska kriget år 254 f.Kr. Nästa erövrare var vandalerna och sedan östgoterna under Odovakar år 491, men hör och häpna: även Teoderik erövrade Palermo 40 år senare för att avlösas av Belisarius av Östrom (under Justinianus den store) varefter Palermo förblev bysantinskt tills araberna erövrade staden 831. Först därmed inleddes stadens storhetstid. Araberna utvecklade staden till en av Medelhavets viktigaste och största handelshamnar, den blev Siciliens huvudstad 948 och tävlade i storhet och skönhet med Kairo och Cordoba. Den hade 300,000 invånare och var en smältdegel för alla Medelhavets olika folk. Då kom normannerna och erövrade Sicilien och Palermo år 1072, varefter staden blev kungariket Siciliens huvudstad med ståtliga kungar som Roger II och slutligen en av medeltidens och världshistoriens största härskare, Fredrik II, kung av Sicilien och tysk-romersk kejsare och den enda korsriddaren

någonsin som lyckades erövra Jerusalem utan någon blodspillan. Han var något av en universaldiplomat, som förstod både kristna och judar och muslimer och alla Medelhavets olika mentaliteter på ett sätt som gjorde att han kunde förena dem fredligt; men hans vidsyn och tolerans kunde inte påvarna förstå, som exkommunicerade honom från kyrkan. I det skedet kan man säga att både renässansen, reformationen och inkquisitionen började. Han dog år 1250, femton år före Dantes födelse, som fick uppleva de uppslitande politiska följderna av den förbittrade eviga konflikten mellan den kyrkliga och den världsliga makten. Med Fredrik II:s död avslutades Palermos storhetstid, men den har alltid förblivit Siciliens huvudstad och dess mest exotiska medelpunkt.

Den underbara naturexkursionsdagen med uppehåll i Castellammare, Scopello, Riserva dello Zingaro, Sferracavallo och Isola delle Femmine avslutades med en fest hemma hos mina värdar med vänner i utomordentligt god stämning. Men så fort det blev tal om politik kom vännernas barn emellan och avvärdade uppmärksamheten till mera väsentliga mänskliga angelägenheter – även detta var kanske typiskt för Palermo och för Sicilien. Våldet pågår, maffiakriget fortsätter, politikerna göder korruptionen, men barnen förblir ändå alltid viktigare.

En av festdeltagarna hade haft sin barndom just i Gibellina, den jordbävning-förstörda staden. Hon menade även att incementeringen av hela staden var ett katastrofalt misstag – det var en begravning av en levande. I ruinerna och bråten fanns ändå någonting levande kvar – alla minnena, framför allt. Incementeringen av alltsammans var en mumifiering av en levande.

Den sista dagen i Palermo for vi upp till Monreale och sedan ner till katedralen – alla gravarna fanns kvar, Wilhelm den Gode och Wilhelm den Dålige i Monreale, och de sex kungliga gravarna i katedralen med Roger II och Fredrik II i främsta rummet. Till vår tillfredsställelse hade båda gravarna färskas blommor som vanligt, Roger II en hel stor krans, och Fredrik II två uppsättningar röda rosor. De var mera levande än någonsin med sina minnen och sin markering av en storhetstid utan motstycke i Siciliens historia – som en inledning till hela Europas.

Under dessa tre dagar i Palermo hade vädret varit fullkomligt makalöst med sydliga vindar och 26 grader i skuggan. Det var en sällsam kontrast mot de strax innan förekommande snöstormarna i Grekland – från mördande vinter direkt till afrikansk högsommar.

Nino är nu pensionerad vid 64 år efter 38 1/2 års tjänst i en och samma bank och kunde därför helt ägna sig åt att visa mig Sicilien. Sin frihet ägnar han med förkärlek åt resor och har besökt både Australien och Argentina under avsevärda perioder. Australien upplevde han som närmast ett ideal – ett välordnat samhälle helt utan inre konflikter med oändliga expansionsmöjligheter. Argentina gav honom mera blandade känslor – ett rikt land som hade resignerat genom sina egna politiska tragedier och misstag genom alltför många och långa diktaturer, där folk sålt sin själ för att rädda sitt lands havererade ekonomi genom att (liksom Turkiet) binda nationalvalutan till dollarn ned den följden, att medborgarna inte längre hade råd med sin egen kultur. Han bedömde detta som den värsta träldomsfälla ett land kan gå i – och de flesta länder i EU håller på att göra det för den europeiska monetära unionens sak, som ingen vet vad den innebär men som alla hoppas att skall vara någonting bättre än vad de redan har.

Resan till Rom gick lugnt utan missöden. Missödena började i Rom.

Man vet ju aldrig hur det förhåller sig med strejker i Italien, när de plötsligt bryter ut och hur länge de sedan håller på. Vad som helst kan hända, och i regel händer vad som helst.

När jag skulle ta bussen ut till Kerstin stod tre 105-or prydligt parkerade på busstationen men ingen vid 105-ans perrong, där i stället hundratals människor stod och väntade. Till slut kom det ytterligare en 105-a till busstationen, och alla perrongens trängda hav av människor tycktes andas ut av äntlig lättnad. Men denna buss stannade på övligt avstånd, släppte ut skaror av folk för att till slut uppenbara chauffören, som även han kom ut – och försvann. Sedan hände det ingenting mer.

Så höll det på medan perrongens människomassor ständigt förmerade sig i brydsam acceleration. Så kom äntligen bussen, som tog hand om oss.

Utanför Rom i Casilina måste man byta buss för att komma ut till Borghesiana där Kerstin bor. Jag hade gjort denna bussresa ett antal gånger men var varje gång lika osäker på var man skulle stiga av. Så även nu. En gång förr hade det hänt att bussen inte svängt av från huvudvägen upp till höger till Borghesiana. Så även nu. Förra gången hade jag hängt med till ändhållplatsen och sedan tagit bussen tillbaka igen. Nu föredrog jag att hoppa av direkt vid följande hållplats.

Där denna var kände jag dock inte alls igen mig. Det gällde att leta sig fram till Kerstins hus per instinkt. Till en början verkade jag lyckas, då jag kände igen omgivningarna som de rätta, men när jag kom allt närmare Colonna och Palestrina, Frascati och Tusculo (Ciceros Tusculanum) med Marcus Porcius Catos egen vingård plötsligt på en skylt började jag med skäl ana oråd. Ingen människa syntes där på mils avstånd, och jag befann mig långt bortom all bebyggelse mitt ute på landet bland obemannade vingårdar.

Till slut såg jag äntligen en människa. Det var en albanes, men han talade italienska. Inom kort kom det fram en människa till, en äldre herre av bufflig slaktartyp, som argt kommenderade mig att gå in i deras bil med allt mitt bagage. Man kunde inte sticka upp mot honom. Jag var i princip kidnappad. Ingen av dem kände till Kerstin eller hennes långa gata. Ändå visste jag att jag var i närheten.

Den äldre bufflige slaktartypen med ordentlig pastamage utfrågade mig argt: "Hur kommer det sig att du inte vet om hon bor i Borghesiana eller i Finocchio? Hur kommer det sig att du inte hittar dit om du varit där så många gånger förut?" Det var snarare en utskällning än en utfrågning. Under tiden körde bilen i rasande fart upp mot bergen till helt nya geografiska världar medan Rom och alla dess omgivningar försvann långt där nere.

Väl uppe i Colonna ringde han mitt telefonnummer till Kerstin. När han sedan kom surmulen tillbaka till bilen, där jag satt inspärrad, sade han, att hon bodde granne med honom nere där vi varit. Hennes gata hade bara ett annat namn bland bönderna än vad den hade officiellt. Vi körde exakt samma väg tillbaka, och han körde mig ända fram till Kerstins tröskel, då han själv ville träffa denna märkliga kvinna, som i 34 år bott granne med honom utan att han hade träffat henne.

Kerstin var på bättringsvägen efter en förödande resa hem till Sverige i mars med minusgrader varje dag ner till -13 och snöstorm. Dödssjuk med nära 40 graders feber hade hon ändå tvingat sig till att resa tillbaka till Rom på utsatt tid, då hon inte heller hade något annat val. Hon var nu på bättringsvägen, medan jag måste konstatera att hon var i betydligt bättre form än för ett år sedan.

Som vanligt diskuterade vi mycket teosofi och buddhism och kureringsmetoder. Hon visste naturligtvis allt om Essiac, den nya mirakelmedicinen mot cancer och Aids, som ursprungligen är ett gammalt indianskt recept. En kanadensiska i Toronto, René Caisse, upptäckte metoden, använde den framgångsrikt på sig själv och

lanserade den men mötte svårigheter och motstånd (på 20-talet) då hon inte ville ta betalt för den.

Detta är hemligheten bakom många effektiva naturkurers svåra väg in till mottaglighet hos allmänheten: de motarbetas av det medicinska etablissemanget då de effektiva medlen (ofta om inte vanligen helt utan bieffekter) är för billiga. Apoteken, läkarna och läkemedelsföretagen kan inte tjäna pengar på dem då de kostar så litet. Därför motarbetas konsekvent dessa hotfulla konkurrenter med sina rena naturrecept som utgör en så dödlig fara mot hela det så giftiga medicinska etablissemanget med alla dess destruktiva men ack så lönsamma bieffekter.

Jag introducerade mina nya författare Cyril Scott och Henry T. Laurency för Kerstin, som inte kände till dem, medan jag tacksamt försåg mig av hennes bibliotek och böcker av Dalai Lama och alla teosoferna. Hon är den första att medge att teosoferna ställde till det för sig genom härskarlater och löjliga schismer, men naturligtvis finns det åtskilliga korn av sanning även i teosofin som i allting annat.

del 16.

Dalai Lama talar i regel inte om gott och ont utan om gott och dåligt. Detta är typiskt för det tibetanska förnuftet: att bedöma något som ont är subjektivt, medan att se det vi kallar ont mera objektivt och särskilja det som någonting dåligt egentligen är betydligt närmare den sakliga sanningen. Han anför också Buddhas gyllene rättesnöre i bedömandet av all religion och filosofi: "Ni skall inte tro på min undervisning på grund av respekt för mig, utan ni skall undersöka den på samma sätt som en guldsmed undersöker guld genom att skrapa, skära och smälta det." Endast det som tål total sönderdelning och analys är hållbart nog. Buddha vägrar att vara en auktoritet medan endast läran betyder något, om den tål ständig granskning och prövning.

Det enda direkt dåliga i världen anser Dalai Lama att är människans våld och split och tanklöshet, medan den största faran är all kärnvapenarsenal, som omedelbart borde nedmonteras till sista stridspets; samt naturligtvis den ack så kortsiktiga miljöförstörelsen, som bara är en manifestation av människans självdestruktiva girighet.

Hos Kerstin hade jag även möjlighet att fördjupa mina relationer med de stora kvinnliga andarna bakom teosofin, främst Madame Blavatsky, Alice Bailey och Helena Roerich. Blavatsky och Annie Besant var jag ganska väl förtrogen med tidigare, medan både Alice Bailey och Helena Roerich blev tämligen nya och givande bekantskaper. Alice Bailey (egentligen Alice Ann La Trobe-Baleman, senare gift Evans, därefter gift Bailey, 1880-1949) var liksom Annie Besant engelska, född i Manchester, men något mer sympatisk än den stridbara, anarkistiska och auktoritära Annie Besant, som försökte omvandla teosofin till något av en dogmatisk diktatur. Alice Bailey levde huvudsakligen som filantrop, hjälpte brittiska soldater i Indien, arbetade för YWCA (liksom hennes förste man arbetade för YMCA, den engelska motsvarigheten till KFUM,) och kunde rentav arbeta som sardinburksinläggningsgumma på en konserverfabrik för att försörja sina barn medan hennes man bara misshandlade henne. Hennes liv blev en enda lång Golgatavandring ända fram till hennes 35-e levnadsår, fastän hon i likhet med alla de andra stora teosofiska ledarinnorna kom från toppskiktet inom 1800-talets högborgerliga samhälle. Till skillnad från de andra tre har Alice Bailey humor, hennes språk är det litterärt lättillgängligaste, ledigaste och mest angenäma av de fyra, och helheten av hennes livsverk ger ett entydigt angenämt intryck. Hon vågar till och med vara kritisk mot teosoferna och tar avstånd från alla spekulationer i tidigare liv - "visserligen har själen kapacitet att återerindra sig alla dess tidigare liv, men vad kan sådana erinringar

leda till annat än en återvändsgränd av självupptagenhet? Avslutade liv i det förgångna är avslutade lektioner, som man lärt sig nog av. Det är bara av livet i nuet man kan lära sig något nytt."

Om Alice Bailey är den sundaste av de fyra, så är Helena Roerich (egentligen Jelena Ivanovna Tjopotjnikova, 1879-1955) den ödmjukaste och den konstnärligt och filosofiskt mest förfinade. I motsats till sina tre föregångare var hennes liv relativt lugnt och ordningsfullt, hon var bara gift en gång med konstnären Nikolaj Roerich, och hennes livs enda dramatik är egentligen hennes vidsträckta resor i Asien till Tibet, Mongoliet, Turkestan, Indien och andra sådana länder. Hon skriver aldrig sina böcker i sitt eget namn utan utger dem konsekvent anonymt. Hon översätter Blavatsky och de andra teosoferna till ryska, och därmed är egentligen hela teosofin en från början rysk-engelsk skapelse.

Helena Roerich är den mest utpräglade mystikern av de fyra. Hon varken spekulerar eller predikar, som Blavatsky och Besant, eller propagerar och systematiserar som Bailey. Hon bara filosoferar och det i en stilla ödmjukhet och from betraktelse av livets andliga sidor, som om hon gick omkring i en vacker arabisk trädgård och bara konstaterade och påtalade alla dess skönhetsvärden. Hennes kanske viktigaste skrifter har också den titeln: "Blad ur Morias trädgård". Moria är då hennes andliga lärare.

Så hur sund vår vän doktor Sandy än är i sin kritik av teosoferna, som många delar, så känner han till dem tämligen ytligt och har de likväl oförnekliga värden som författare, filosofer och karaktärer som måste utgöra angenäma bekantskaper för envar som vill förstå dem, hur mycket man än samtidigt kan störas av deras mycket kvinnliga flummighet.

När jag träffade Pier Giulio i Genua framlade jag genast för honom fenomenet Essiac. Han är en mångerfaren läkare och professor, har arbetat sedan han var 18 år i sjukhus 70 timmar i veckan, är nu pensionerad men fortsätter att ha patienter ändå. Han var inte helt avvisande till Essiac, och han var precis lika rigoröst försiktig som Kerstin: med sådana mirakulösa naturpreparat är det ytterst viktigt att se upp med förfälskningar. Hans avgörande utlåtande var dock, att användbarheten och effektiviteten med ett sådant medel som Essiac bara kunde utprovas genom en viss dubbel testmetod, som innebär, att varken patienten eller läkaren har någon aning om vad som utprovas. Endast så kan alla placeboeffekter, partiska attityder och personliga engagemang bortfiltreras från den strikt vetenskapliga undersökningen.

Hans moder, min gamla väninna Beatrice Fersen, tog emot mig som vanligt med öppna armar som om hon var 30-40 år yngre - hon har i år fyllt 90. Hon har nu kommit ut med fyra böcker, en självbiografi, en deckare, en novellsamling och en barnbok och är lika outtröttligt positiv och levnadsglad som alltid med kristallklart minne och hjärna, fastän hon nu är mitt inne i en ny svår kris. För trettio år sedan förlorade hon sitt ena öga genom en infektion i näthinna, och efter en framgångsrik starroperation på det andra för två år sedan, som återgav henne full syn på detta öga, har nu även detta friska öga drabbats av en näthinneinfektion, som gjort att hon redan förlorat 60% av sin återstående syn. Risken är att hon snart är helt blind. Hur skall det sedan gå med hennes författarskap, läslust och livsglädje?

del 17.

På onsdagen fick jag äntligen kontakt med Torino - den unga sångerskan jag skall träffa där är för tillfället i Perugia men kommer hem torsdag kväll, så jag beger mig till Torino på Långfredagen för att samma kväll äntligen få träffa familjen i Verona igen.

På Skärtorsdagen tog mig Pier Giulio med i staden till släktingar och upp i bergen till deras sommarställe i Paglia 900 meter över havet, varifrån man i klar sikt kan se både Alperna och Korsika. Snön låg ännu kvar där uppe fläckvis, och våren var mycket försenad. Likväl var det underbart att andas den renaste friskaste alpluft där uppe, där omgivningarna var lika långt borta från civilisationen som någon hytta i Norge eller något torp i den svenska vildmarken.

Vi hade sedan lunch alla fyra (Pier Giulio, Beatrice, jag och Graziella, Pier Giulios fru,) i deras hem. Graziella har som bäst en egen konstutställning. Hon målar impressionistiskt och figurativt, och hon blev mycket glad åt mitt omdöme att det var mycket i hennes tavlor som påminde om Cézanne och Manet. Själv tyckte hon att jag både till utseendet och som personlighet hade något mycket preraphaelitiskt över mig, vilket jag upptog som en mycket smickrande komplimang. Hon gav mig i present en vietnamesisk sovsäck, en underbar sak helt i vitt silke, som är som ett påslakan med dyna och allt. Det är den idealiska sovsäcken för tropiska länder. Efter lunchen kunde jag underhålla dem alla med att visa mina diabilder från resan till Kailas - och plötsligt fann jag det omöjligt att göra mig förstådd på italienska i beskrivandet av denna avlägsna annorlunda värld med bönepålar, vindhästar, parikrama, kora, Wesak, tantra, karma och hela denna behövliga terminologi, som är så fjärran från Medelhavets varma italienska värld med pasta och maffia och hela den katolska påskkarusellen i full rullning, som någonting kan komma.

Om min värdinna i Genua, "*la vedova di Genova*", min nära vän trots ålderskillnaden på 43 1/2 år, borde det skrivas en hel roman. Hennes minne är kristallklart, och hon minns hela det första världskriget. Att få bo i hennes hus är genom hennes kultur och hennes stil det samma som att få bo i hjärtat av Florens. Hon kommer av den högsta tänkbara aristokrati, hennes kusin är president för "*la Crusca*", Italiens motsvarighet till Svenska Akademin men 200 år äldre, och en del av hennes höga börd kommer från Sverige, då hon är barnbarns barnbarns barn till Axel von Fersen d.y:s äldre syster, som dog i Pisa 1792. Man kan faktiskt spåra en del drag av den beryktade Fersenska skönheten hos Beatrice, och hon är vid 90 år fortfarande en skönhet. Italiens främsta skulptör i detta sekel, Francesco Messina, har skulpterat henne vid unga år, hennes byst står på hennes Pleyelflygel från 1850-talet, som fortfarande är helt spelbar och stämbar, (samma instrument som Chopin och Liszt trakterade,) och är värd 200-300 miljoner lire. Genom sitt sprittande goda humör, som aldrig svikit henne i någon av hennes många tragedier, (hennes första man dog av en tumör när hon var 22 med nyfödd son, hennes andre man höll på att bli mördad av både fascisterna och fascisternas motståndare, då han var fascist från början som vände sig mot Mussolini när denne gick för långt från och med 1933, och hon räddade efter andra världskriget faktiskt hans liv,) har hon lyckligtvis alltid varit häpnadsväckande framgångsrik i affärer.

Långfredagen följde med drypande regnväder. Det gällde att ta sig till Torino, där jag skulle mötas vid järnvägsstationen av en människa som jag trodde var Alenas kavaljer. Alena var Dianas dotter, som jag medförde diverse presenter till från Diana i Bulgarien, som jag släpat omkring i bagaget över hela Turkiet, Grekland och Italien. Torino uppnåddes i det mest nordvästliga Italien, fjärran från både Genua och Verona och hela Italien, men ingen infann sig på stationen och allra minst Alena.

Det var bara att vänta och hoppas. Jag gick omkring lite grand med mina tunga bagage, men inget bekant ansikte fanns att se någonstans. Hundratals människor mötte upp med rullvagnar andra passagerare från andra tåg, denna långfredag var hela Italiens värsta resdag under året, men jag ensam möttes inte av någon. Och tiden gick.

Efter en trekvart började jag undra vad jag skulle ta mig till. Skulle jag uppsöka Alenas bostad på egen hand i det hållregnande Torino, eller skulle jag glömma alltsammans och ta första bästa tåg vidare? Jag var inklinerad åt det första

alternativet, när en ung pojkaktig dam infann sig och frågade mig om jag var jag. Jag kunde endast svara jakande. Det var Alenas väninna.

Hennes röst var mycket mörk och djup, ty hon var skådespelerska, och därför hade jag i telefonen trott att hon var en man. Alena hade inte själv kunnat möta mig, för hon hade denna morgon viktiga sångprov. Tillsammans med denna dramatiskt mörkröstade väninna, en mycket pojkaktig flicka med kort hår, begav vi oss iväg till Alenas bostad. Mina släktingar i Verona fick vänta.

Bostaden var en mycket enkel tvårummare med kök. Anna, Alenas väninna, bestod mig med en mycket enkel lunch bestående av bröd och ost och tonfisk. Båda flickorna hade inte mycket mer i sina rum än en obäddad säng och ett skrivbord. Båda var i tjugooårsåldern, och jag mindes min egen tjugooårsålder med en enrumslägenhet utan värme med inte mycket mer än en säng och ett skrivbord.

Det visade sig att Anna som bäst höll på med att läsa Selma Lagerlöf. Detta medförde ett omfattande och givande samtal oss emellan om nordisk litteratur. Hon hade även läst Nils Holgersson, och jag kunde rekommendera Körkarlen, Osynliga länkar, Kejsaren av Portugallien, Jerusalem, Löwenskiöldska ringen och Bannlyst åt henne, som alla var översatta till italienska. Jag kunde inte finna någon bok av Selma Lagerlöf som inte var översatt till italienska.

Hennes favorit var emellertid Henrik Ibsen, medan hon hade blandade känslor inför Strindberg och särskilt inför hans mer abstrakta pjäser, en tveksamhet inför hans neurotiska överspändhet och självbesatthet som jag helt delade med henne. Däremot kunde jag varmt rekommendera åt henne alla de stora isländska sagorna, främst Njals saga, Gunnlaug Ormstunga och Grette Asmundsson, om de fanns översatta till italienska, vilket ingen av oss visste.

Alena skulle ha kommit hem från sitt sångprov klockan ett. Klockan blev halv två, och jag måste börja tänka på mina väntande släktingar i Verona. Anna gick ut på balkongen för att spana efter Alena, men ingen Alena syntes. Det var bara för oss att ge upp och återvända till stationen.

Precis när vi kom ut på gatan kom Alena emot oss. Jag hade inte sett henne på fyra år. Hon var lika strålande fortfarande och lika ung och oförändrad så när som på en tydlig mognad. Hennes stora burriga hår var nu kortklippt, och hennes drag hade accentuerats. Hon var en strålande skönhet.

Hon blev överlycklig över att få se mig. Hon hade hoppats att jag skulle stanna i åtminstone tre dagar, och långfredagskvällen skulle hon med sitt sällskap ge en konsert med Orlando di Lassos sista stora religiösa verk. Hon blev gränslöst besviken när jag inte kunde stanna. Anna återvände in medan Alena följde mig till stationen i stället.

Vi kom precis fem minuter för sent. Tåget hade precis gått. Vår väntan med Anna på Alena hade försenat oss tillräckligt för att jag skulle missa mitt tåg men i stället få träffa Alena. Jag beklagade mig inte.

Vi tog in på tågrestaurangen och intog var sin kopp te medan vi bara pratade musik, musik och åter musik. Hon har nu studerat och arbetat med bara musik i Torino i fyra år, och visserligen har hon utvecklats med sin röst, men hon har slutat spela harpa. Jag frågade henne varför. Skälet var helt och hållet mänskligt. I Sofia hade hon haft en underbar lärarinna som varit som en andra mor för henne, men i Torino hade hon blivit bittert besviken på sin harpolärrarinna, som bara kritiserat henne. Hon hade då valt att lägga ner harpan och i stället satsa allt på sången. Hon hade specialiserat sig på de gamla mästarna som Lasso, Monteverdi, Gesualdo, Lotti, Gabrieli och även börjat sjunga Mozart medan hon älskade Schumann och Brahms men fann Schubert ohyggligt svår. Vi diskuterade även filmen "Shine" och Rachmaninov, medan mitt ena tåg efter det andra avgick och jag var fullt medveten om det.

Denna stund i ett regnigt järnvägskafé i Torino var en av de angenämaste på hela resan. Här hade jag en ung vacker dam framför mig vars hela liv bara var musik, och vi kunde prata om musik i all oändlighet. Hon hade hela karriären framför sig, medan jag redan var så nere i utförsbacken att jag inte längre kunde utföra något utan glasögon. Vår kontakt gick sju år tillbaka i tiden, jag hade sett henne knoppas som flicka och bjuda farväl till kören och ungdomshemmet i Sofia, och jag hade känt hennes mor i tio år. Och där satt vi nu tillsammans och diskuterade hela musikhistorien utan att kunna tröttna.

Till slut måste jag dock slita mig och äntligen hoppa på tåget. Jag var redan åtskilliga timmar försenad, och det var önskvärt att jag åtminstone nådde Verona innan det blev mörkt.

del 18 och avslutning.

De lombardiska slätterna utgjorde oceaner av vatten. Allt var översvämmat i denna plötsliga regnsäsong helt utan system och förnuft, och regnet bara fortsatte att ösa ner över Brescia, Desenzano och Pescantina. Verona uppnåddes i mörkningen halv 8, och jag hann precis hem till släkten innan det blev för mörkt.

I Verona var allting sig likt, och den vanliga påskfirningen gick av stapeln i högre glans än någonsin: maten var bättre än någonsin liksom humöret, stämningen och glädjen, fastän vädret var en fullkomlig katastrof.

Det var kallare än någonsin, och bergen runtom var snötäckta och fylldes oavbrutet på med snö, ty det regnade hela tiden. I huset uppe i Castagnè fungerade inte värmen, så alla satt och huttrade och frös i sina pälsar medan dock humöret vidmakthölls med någon hjälp av det bästa tänkbara Reciotovin.

Inte ens årets tragedi kunde dämpa familjeglädjen. Marco var död, min kusins före detta fästman. Han hade omkommit på ett underligt sätt. På nyårsafton hade han känt sig en smula krasslig men ändå följt med sina vänner ut för att fira riktigt ordentligt. Han sade aldrig nej till gott sällskap och fester. De festade och drack till ordentligt, och när han kom hem mot morgonkvisten kände han att hela systemet inte fungerade. Han var fullproppad men lyckades varken kräkas eller få ut något den andra vägen. På morgonen påträffades han död i sin säng. Hjärtat hade stannat. Han var 40 år gammal.

Det var en liten människa men en stor skojare. Han och Cristina separerade för något år sedan när han inte längre kunde hålla jämna steg med henne efter hennes framgångsrika operationer. De hade funnit varandra genom hennes hjärntumör, han var en perfekt sjukskötare åt henne, men när hon blev frisk efter operationen kom han i bakvatten. Han fick ett underbart slut, då han i likhet med Alexander Borodin och Errol Flynn faktiskt festade ihjäl sig för att dö i sömnen med ett leende på läpparna. På sätt och vis kan man säga att hans lilla hjärta gav vika för sin egen stora värme.

Vi pratade också mycket om Essiac i Verona, vilket föranledde diskussioner om kirurgi och Giuseppe di Bella, far och son. Fadern är idag 85 år, en noggrant utbildad biolog, kemist och läkare. Genom sina utomordentliga expertkunskaper och ett långt livs erfarenheter inom dessa tre områden lyckades han utveckla en metod att förebygga, stoppa och även kurera cancer. Det är ett parallellfenomen till Essiac: inga bieffekter, små kostnader och en helt naturlig metod. Det viktigaste med hans metod är, att ehuru den inte kan döda eller eliminera cancerceller, så kan den definitivt hindra dem från att sprida sig. Hela läkarkåren i Italien har vänt sig emot honom emedan hans metod fungerar, är billig och är helt utan bieffekter. Hela etablissemangen i Italien känner sig hotat, medan andra läder generöst inbjudit

honom och hans son att komma och arbeta under bättre villkor, främst Canada och Argentina.

Utom det kylslagna påskvintervädret drabbades regionen också av diverse jordbävningar. Det ösregnade på påven i Rom när han genomförde sin internationella korsvägsandakt i Colosseum i Rom, i södra Italien körde bilarna av vägen i blixthalka, och endast Ligurien hade solsken, vilket glädde mig mycket, ty det betydde att min värdinna-väninna i Genua kunde fara upp i bergen och fira påsken med sin familj där. I Venedig gick turisterna omkring i pälsar och huttrade - den elfte april.

Med detta blåslagna succéslut är det sedan inte mycket mer att rapportera om resan. Vid Brennerpasset var snömassorna så påträngande, att vattenmassor trängde in i tåget och orsakade lokala översvämningar och allmänna fotbad. I Fulda mitt i natten kom det in en dansk passagerare med madrass i bagaget för att ha det riktigt bekvämt. Det var bara det, att denna madrass måste uppta minst två platser. Dessutom envisades han med att vilja ha fönstret öppet till maximum hela tiden. Han öppnade hela tiden fönstret när han kunde, och de andra passagerarna släckte hela tiden ljuset när de kunde, så det blev varken mycket läst eller sovet under de knappt 15 timmarna till Köpenhamn. Dessutom tog detta hypermoderna och hypereffektiva tåg omvägen via Kolding och Odense, så man fick heller inte någon chans att gå ut och röra på sig eller köpa sprit på någon Puttgardenfärja. Denna ständigt accelererande hypermodernisering av hela Europa är tämligen misslyckad.

Därmed är vi inne på resans största frågeställning: hur lyckat är EU egentligen? Alla de klokaste jag mötte under resan var emot EU och dess monetära union, som i praktiken mer och mer riskerar att innebära att högt avlönade byråkrater utan förankring i verkligheten tar över kontrollen över hela Europa med Tyskland som främsta bas. Det säger ju sig självt med övertydlighet att detta är betänkligt.

(mars-april 1998)